

Infrastruktur för framgångsrik amatörkultur

Bo Nordström

på uppdrag av Amatörkulturens samrådsgrupp, **ax**

Innehåll

Förord, Amatörkulturens samrådsgrupps ax , ordförande Lars Farago	2
Författarens förord	3
Sammanfattning	4
Kulturens och amatörkulturens betydelse	9
Nå, då är väl allt frid och fröjd?	9
Är detta ett problem?	10
Föreningslivets betydelse för medlemmar och samhälle	11
Kulturens attraktionskraft och roll	12
Ska vi bara anlägga en instrumentell syn på kulturens och amatörkulturens roll?	12
Verksamhet och organisering	14
Folkbildningen	14
Begreppet ”amatörkultur”	15
Bredd, spets och djup i amatörkulturen	16
<i>Betydelsen för den konstnärliga utvecklingen</i>	17
<i>Publiken – Kultur över hela landet</i>	18
<i>Platsen - Identitet – Hembygd – Mötesplatser</i>	19
<i>Kulturarvet – kulturarven</i>	19
<i>Åldersblandning</i>	20
<i>Demokratiaspekten</i>	20
Förnyelse och bevarande	20
Amatörkultur i nya former – ”spontankulturen”	20
Bidragsgivningen till amatörkulturen	21
<i>Kulturrådet</i>	22
<i>Ungdomsstyrelsen</i>	24
Amatörkulturens behov	25
Ansvaret för amatörkulturen	25
Betydelsen av åldersintegrerad verksamhet	26
Ökad kunskap om amatörkulturen är nödvändig	26
Stärk utvecklingsarbetet och forskningen om amatörkultur	27
Internationellt utbyte – världen i Sverige	27
Skattepolitiken	28
Amatörkulturkonsulenter behövs	29
Vad vill och kan amatörkulturföreningarna bidra med?	29
Källor och litteratur	30
Bilagor:	
1. Fördelning av bidrag till centrala amatörkulturorganisationer 2007	31
2. Amatörkulturens organisationer	32
3. ax remissvar:	
<i>Rörelser i tiden, SOU 2007:66</i>	48
<i>Mångfald är framtiden, SOU 2007:50</i>	51
<i>Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft, SOU 2007:10</i>	53
<i>Tänka framåt, men göra nu – så stärker vi barnkulturen, SOU 2006:45</i>	55
<i>Allmänna samlingslokaler – demokrati, kultur, utveckling, SOU 2003:118</i>	60

Förord

Arton av de största amatörkulturorganisationerna är medlemmar i Amatörkulturens samrådsgrupp, **ax** (se www.amatorkultur.nu). De har närmare 700 000 organiserade medlemmar och många gånger fler aktiva utövare och publik. Enbart hembygdsrörelsens aktiviteter har årligen över 3 miljoner deltagare.

Amatörkulturlivet och det frivilliga, ideella arbetet i kulturlivet t ex inom ideella musikarrangörsorganisationer har en mycket stor och i mycket liten utsträckning dokumenterad betydelse för kulturlivets mångfald och vitalitet, dess spridning och kvalitet, för dess sociala och konstnärliga kraft och för bevarande och brukande av våra kulturarv.

Amatörkulturlivet och det frivilliga, ideella arbetet i kulturlivet har också en stor betydelse för folkhälsa, miljö samt som resurser för regional och lokal utveckling. Även dessa värden av kulturlivet är alltför lite kända och dokumenterade.

ax vill öka utbytet mellan praktiker och forskare och efterlyser ökade kunskaper kring amatörkulturens omfattning och betydelse för kulturlivet och samhället. **ax** bildades 1996 genom arrangemanget av en konferens om forskning och amatörkultur i samverkan med Linköpings universitet. 2001 arrangerades i samarbete med bl a Svenska Unescorådet en nordisk konferens på samma tema.

ax följer den kulturpolitiska utvecklingen och har bl a yttrat sig över aktuella utredningar. Fem sådana remissvar bifogas rapporten för att ge en bild av de kulturpolitiska ståndpunkter som **ax** intagit.

ax har begärt att en utredning skall göras som beskriver amatörkulturlivet och dess funktioner för kulturlivet och för samhället i stort. När **ax** för första gången erhållit statsbidrag till sin verksamhet 2007 har en del av detta bidrag använts till föreliggande arbete.

Vi har sett det som värdefullt att amatörkulturen belyses av en extern utredare med stora kunskaper om kulturlivet och stark integritet. Bo Nordström, som författat detta arbete är utvecklingschef vid Malmö kulturförvaltning och har en bred och djup erfarenhet från kommunala kulturuppdrag. Utredningsarbetet har gjorts självständigt av Bo Nordström och samtidigt i en nära och konstruktiv dialog med **ax**' styrelse och medlemmar.

Föreliggande arbete är **ax**' inspel till den pågående kulturutredningen. Det är samtidigt underlagsmaterial för utveckling av organisationens och dess medlemmars självbild. Med ökade kunskaper om amatörkulturen och dess olika grenar, med djupare förståelse om amatörkulturens förutsättningar och möjligheter att bidra till Sveriges kulturella rikedom vill vi stimulera till samtal kring amatörkulturens situation och framtida behov. Rapporten är avstamp till samtal inom amatörkulturrörelsen och med vår omgivning, dialoger som ska skärpa bilden av amatörkulturens roll i Sverige, förtydliga verksamheternas förutsättningar, möjligheter och behov av kulturpolitiska insatser.

Stockholm den 26 mars 2008

Lars Farago
ordförande **ax**

Författarens förord

Denna rapport har ambitionen att översiktligt visa på amatörkulturens, och särskilt amatörkulturforeningarnas, organisation, omfattning, bredd och djup. Den är också ett försök att beskriva amatörkulturens betydelse för såväl deltagarna som det omgivande samhället.

Arbetet har genomförts på uppdrag av amatörorganisationernas samverkansorganisation **ax** med den uttalade avsikten att utgöra ett underlag till den i skrivande stund pågående kulturutredningen och avslutas därför med en rad konkreta förslag till förbättringar inom det amatörkulturpolitiska området.

Ett bestående intryck av mötena med amatörkulturens företrädare är deras engagemang för amatörkulturen och den djupa övertygelse de har för värdet av amatörkulturforeningarnas verksamhet.

Bo Nordström

Malmö i februari 2008

Sammanfattning

Kulturens betydelse

Kulturen och kulturella aktiviteter har under den senaste trettioårsperioden fått en allt större betydelse i våra liv. Gamla mönster håller dessutom på att brytas och de tidigare skillnaderna i kulturvanor, betingade av sociala klasskillnader, skillnader mellan könen och mellan gamla och unga, jämnas successivt ut.

I internationell jämförelse är den svenska befolkningens intresse för kultur och kulturutövande unik och motsvaras bara av förhållandena i våra nordiska grannländer. En av EU-kommissionen nyligen genomförd undersökning visar att 76 procent av svenskarna anser att kultur är viktigt eller mycket viktigt. Svensken är en storkonsument av kultur och ligger högst i flera av de undersökta områdena och i de flesta andra i toppskiktet. Särskilt gäller detta det egna, aktiva kulturutövandet, där svenskarna har en särklassig topposition med 93 procent i egna kulturskapande aktiviteter som hemslöjd/konsthantverk, fotografering, dans, musicerande, körsång mm. Svenskens aktivitetsnivå är i samtliga aktivitetsgrupper den dubbla eller mer jämfört med EU-genomsnittet.

90 procent av Sveriges vuxna befolkning mellan 16-84 år var enligt SCB:s undersökning 2003 medlemmar i en förening eller organisation. Kulturföreningarna, där musikföreningar, dansföreningar, teatergrupper, körer, folkdanslag och hemslöjdsföreningar ingår, beräknades i sin tur ha 750 000 medlemmar, eller 11 procent, i denna åldersgrupp.

Men föreningsengagemanget i stort är svagt minskande sedan nittioalets början och minskningen är särskilt påtaglig i politiska och fackliga organisationer. I kulturföreningarna, har medlemsantalet minskat med 1,1 procentenheter (70 000 personer av den totala åldersgruppen) och detta gäller de aktiva medlemmarna, medan antalet passiva medlemmar visar en svag ökning. Det är återväxten bland de unga som är problemet medan de äldre åldersgrupperna i vissa fall har en högre organiseringsgrad än tidigare.

Föreningslivets betydelse för medlemmar och samhälle

Den amerikanske samhällsforskaren Robert D Putnams forskning visar på ett samband mellan ett samhälles organiseringsbenägenhet, dvs omfattningen av människors engagemang i olika frivilliga nätverk som bl a sångkörer, amatörteaterföreningar, folkdansföreningar, idrottsföreningar, och hur väl demokratin fungerar. Putnam ser också ett positivt samband mellan viljan att delta i föreningsliv och ett samhälles ekonomiska tillväxt och hans förklaring är att deltagandet i föreningslivet skapar ett *socialt kapital* genom att de medborgerliga kontakterna mellan människorna bygger upp tillit och förtroende till andra människor i samhället.

Med utvecklingen i USA som exempel – amerikanen är i allt mindre grad medlem eller aktiv i frivilliga organisationer och deltar mera sällan i olika slags informella nätverk – eroderas det sociala kapitalet, menar Putnam, och detta får negativa konsekvenser för såväl demokratin som den ekonomiska utvecklingen.

Putnams slutsatser stärker den redan grundmurade uppfattningen om de positiva effekterna av det omfattande svenska föreningsengagemanget och någon utveckling motsvarande den amerikanska utvecklingen har vi ännu inte sett i Sverige. Men tendensen under den

senare delen av 90-talet visar att vi även här kommer att ställas inför samma problematik inom en inte alltför avlägsen framtid.

En forskare som huvudsakligen ägnat sig åt att undersöka vilka faktorer som stimulerar ett samhälles ekonomiska utveckling är Richard Florida. Florida identifierar tre faktorer som är avgörande: teknologi, talang och tolerans. Talang mäts av Florida i andelen personer i arbetsstyrkan som har "kreativa yrken", vilket med Floridas breda definition betyder personer som är verksamma inom områden som förlagsverksamhet, film och TV, dataspel, musik, design, hantverk, konst, reklam m fl. Den sistnämnda faktorn, tolerans, anknyter till Putnams betoning av tillit och förtroende människor emellan, dvs förekomsten av socialt kapital.

Floridas slutsatser är en av förklaringarna till de många ansträngningar som görs i vissa regioner och kommuner för att locka till sig kreativa och högutbildade individer. Studier av professionella nyckelgruppers boendepreferenser antyder att livsstilskomponenter betyder alltmer för de professionellas val av vistelseort och det anses därför viktigt att skapa en miljö som är attraktiv för denna kategori. Möjligheten att ägna sig åt kulturella aktiviteter, både som deltagare och publik, har identifierats som en sådan, allt betydelsefullare, livsstilskomponent.

Kulturens och amatörkulturens roller

Exemplen Putnam och Florida gör att diskussionen om kulturens instrumentella roll i samhället alltid är aktuell och representanter för kulturlivet hamnar ofta motvilligt i en försvarsposition som utmynnar i försäkringar om alltifrån kulturens hälsobringande till positiva ekonomiska effekter. Det professionella kulturlivet föredrar istället att prata om kulturens inneboende värden.

I motsättning till denna hållning anser amatörkulturens företrädare att amatörkulturens instrumentella värden måste erkännas och framhållas som betydelsefulla vid sidan av de direkta värden som uppstår för utövare och deltagare. Särskilt viktigt är detta i en diskussion som syftar till att skapa förståelse för kulturens plats i samhället. Kulturen och den kulturella sektorn behöver legitimeras för en bredare grupp i befolkningen och utan denna legitimering kommer politiska beslutsfattare och medborgare att sluta avsätta pengar till kulturen och kulturella aktiviteter.

Amatörkulturens bredd, spets och djup

En aktuell uppskattning av antalet medlemmar i amatörkulturföreningarna är ca 760 000, men då räknas bara de organisationer som mottar bidrag från Kulturrådet och/eller Ungdomsstyrelsen. Uppskattningsvis 679 000 av dessa är organiserade i de 18 centrala amatörkulturförbund som 2007 ingick i Amatörkulturens samrådsgrupp **ax**.

Amatörkulturen omfattar verksamheter som spänner över hela det kulturella fältet. Vid sidan av Hembygd/kulturarv och körsång finns ett stort antal organisationer inom områdena dans, musicerande, teater/scenkonst, spel, film och fotografi. Dessutom finns organisationer som samlar ideella arrangörsföreningar.

Trots att amatörkulturföreningarna framhåller ordet "amatör" som kännetecknande för verksamheten finns ingen klar gränslinje mellan det som utförs i amatörkulturföreningarna och det som utförs av professionella utövare. Professionella utövare är också verk-

samma i amatörkulturföreningarna, inte bara som anställda ledare, utan som konstnärliga aktörer sida vid sida med medlemmar engagerar sig på sin fritid. I flera av organisationerna utgör de professionella utövarna en betydande andel av medlemmarna.

Kulturens och amatörkulturens värde

Amatörkulturen har flera, utöver de redan nämnda, viktiga roller. Ett är bevarandet och levandegörandet av de materiella och immateriella kulturarven; ett annat är amatörkulturens stora betydelse för utvecklingen och förnyelsen av det professionella kulturlivet. Vidare kan nämnas de värden som utövarna själva upplever: de starka och unika kulturupplevelserna, mötena med andra människor och upplevelsen att ta del av traditionella, folkliga kulturmanifestationer som till stor del bygger på amatörkultur och är sammanhållande och identitetsskapande för lokalsamhället och de deltagande samhällsgrupperna. Genom kulturmanifestationerna och aktiviteterna skapas mötesplatser som ger amatörkulturen en viktig roll som överbryggare av både åldersmässiga, kulturella och etniska klyftor.

Det kan också konstateras att amatörkulturpubliken har en bredare spridning över landet och representerar ett större utsnitt av befolkningen än den som tar del av det professionella kulturutbudet. Amatörkulturen kommer därmed också att fungera som en möjlig ingång till möten med det professionella kulturutbudet.

Avslutningsvis kan framhållas det gamla argumentet om föreningsaktiviteterna som en form för demokratisk fostran. Med detta avses inte bara inskolningen i det demokratiska systemet, utan att man genom utövandet av en konstnärlig disciplin kan tillägna sig ett "språk" som kompletterar det skrivna och talade och som därmed fungerar som en fördjupning av demokratin.

Amatörkulturens behov

För att förbättra förutsättningarna för utövandet av amatörkultur föreslår organisationerna ett antal åtgärder:

- ***Samlat ansvar för amatörkulturen***

Amatörkulturföreningarnas huvudkrav är ett samlat statligt ansvar för amatörkulturområdet. Det idag på flera myndigheter och departement delade ansvaret för amatörkulturfrågorna måste upphöra. Ett samlat ansvar skulle ge amatörkulturen en synligare plats bredvid den professionella kulturen och därmed tydliggöra bilden av amatörkulturen som samhällskraft. Det skulle också stärka amatörkulturorganisationernas representation och bereda vägen för en framtida kanalisering även av det statliga stödet till lokalt kulturutövande via amatörernas egna organisationer, istället för som idag via studieförbunden, som varken kan eller vill representera amatörkulturen i dess fulla bredd.

I första hand föreslås att de statliga insatserna på amatörkulturområdet samlas i en statlig myndighet, förslagsvis Kulturrådet. Men detta måste också kompletteras med en verksinstruktion som tydligare än vad som är fallet idag visar på Kulturrådets ansvar för amatörkulturfrågorna. En alternativ variant är en delning av Kulturrådet i två myndigheter; en med ansvar för det fria kulturlivet inklusive amatörkulturen och en med ansvar för stöd och utveckling av institutioner.

Gällande ansvarsuppdelning och olika regelverk motverkar en av amatörkulturlivets hjärtefrågor: att skapa och utveckla mötesplatser med åldersintegrerad verksamhet där ungdomar och vuxna utövar kulturaktiviteter tillsammans. Idag får ungdomar som tillhör ett ungdomsförbund bidra både till riksorganisationen och för verksamheten i föreningen. Tillhör samma ungdomar en kulturorganisation får de bekosta sitt kulturutövande själva.

- ***Ökad kunskap om amatörkulturen är nödvändig***

En positiv följd effekt av omläggningen skulle dessutom bli förbättrade möjligheter att skapa rättvisande och pålitliga statistikunderlag om amatörkulturen. Studieförbundens statistik är inte uppdelad på ett sådant sätt att den skiljer mellan framträdanden av amatörer och professionella och amatörkulturens riksorganisationer har idag inte tillräckliga resurser för att samla in statistik om området.

- ***Stärk utvecklingsarbetet och forskningen om amatörkultur***

Amatörkulturen har starka ambitioner att utvecklas och ett samlat statligt ansvar skulle också stärka det gemensamma utvecklingsarbetet och underlätta samordnade forskningsinsatser på initiativ av organisationerna själva. Ett särskilt statligt stöd för stimulans av kvalitetsarbetet inom amatörkulturen enligt dansk modell föreslås. Den ovan föreslagna ansvarsomläggningen skulle förbättra amatörkulturens möjligheter att utveckla dessa för utveckling och verksamhetsanalys viktiga instrument.

Ett viktigt hjälpmedel för utvecklingsarbetet kan bli den Amatörkulturakademi som bildats på av Amatörkulturens samrådsgrupp – **ax** och studieförbunden. Amatörkulturakademien bör också ges möjlighet att fördela utvecklingsstöd och även en egen finansiering som möjliggör en utveckling i linje med de syften som gemensamt formulerats av huvudmännen:

En viktig del av utvecklingsarbete är forskning om amatörkultur på amatörkulturens egna villkor. Forskning om amatörkulturens roll för samhället, utvecklingspotentialer, metoder mm behöver ökat stöd och organiseras utifrån ett kreativt samspel mellan forskarvärlden och kulturutövarna själva.

- ***Internationellt utbyte – världen i Sverige***

Organisationernas samarbeten inom Norden, Europa och övriga världen behöver stödjas för att existerande nätverk skall kunna upprätthållas och nya bildas. Idag finns inga stöd för att ta emot gäster från utländska amatörkulturorganisationer. Men världen finns också här hemma och amatörkulturen inom invandrarföreningar, medverkan av minoriteters och invandrares kultur i de traditionella amatörkulturorganisationernas verksamhet behöver utvecklas.

- ***Skattepolitiken***

Skattelagstiftningen är idag utformad så att vissa ideella verksamheter ges förmåner som inte gäller för andra. Idrottsföreningar är befriade från arbetsgivaravgift och särskild löneskatt för ersättningar till idrottsutövare, tränare, domare och ledare som är direkt involverade inom den idrottsliga verksamheten när arvudet är mindre än ett

halvt basbelopp. Skillnaderna i skattelagstiftningen mellan två för samhället viktiga verksamheter kan inte anses vara motiverad eller rättvis. Dessa skatteförmåner föreslås utvidgas till att även gälla ideell kulturverksamhet.

- ***Amatörkulturkonsulenter***

Avslutningsvis ska framhållas behovet av amatörkulturkonsulenter för att stimulera och stödja kvalitetsutveckling. I motsats till de konsulenttjänster som skapades som ett resultat av den förra kulturutredningen, bl a danskonsulenter, måste dessa vara ämneskunniga inom amatörkulturområdet - inte generalister. Det är en omöjlig uppgift att kombinera amatörutveckling med allmänt främjandearbete inom ett kulturområde.

Vad vill och kan amatörkulturföreningarna bidra med?

Kulturutredningens direktiv säger bl a att förutsättningarna för att bredda ansvaret för kulturverksamheter i samhället ska undersökas. En tolkning kan vara att icke-offentliga organisationer, kanske på amatörkulturens område, ges möjlighet att överta vissa uppdrag som hittills ålagts statliga eller regionala myndigheter. Amatörkulturen är beredd att diskutera ett sådant ökat ansvarstagande.

Amatörkulturorganisationerna är övertygade om att amatörkulturen också framöver kan vara en aktiv och positiv kraft i samhället och på så sätt medverka till samhällets utveckling, men det krävs en bättre dialog med statens representanter.

Kulturens och amatörculturens betydelse

Att kulturen har en stor betydelse för Sveriges befolkning kan tyckas vara ett trivialt konstaterande, men måste trots detta outhärligen upprepas och bevisas. Kulturrådets kartläggning av svenska folkets kulturvanor under perioden 1976-1999¹ visar att kulturen, med den breda definition som används i undersökningen, över den undersökta perioden också fått en allt större plats i våra liv. Man konstaterar också att gamla kulturvanemöns-ter håller på att brytas, dvs sociala klasskillnader, skillnader mellan könen och mellan gamla och unga håller på att jämnas ut.

I internationell jämförelse är den svenska befolkningens intresse för kultur och kulturutövande unik och motsvaras bara av förhållandena i våra nordiska grannländer. I den alldeles färskaste undersökningen *European Cultural Values*², som EU-kommissionen gjort av EU-medborgarnas inställning till kultur, framgår att 77 procent av de tillfrågade anser att kultur är viktigt eller mycket viktigt. Sverige hamnar med 76 procent på genomsnittet. I praktiken är dock svensken en storkonsument av kultur och ligger högst inom områdena bokläsning och biografbesök, och i de flesta andra kategorier i den absoluta toppen.

När det gäller det egna kulturutövandet hamnar Sveriges befolkning enligt samma undersökning på en särklassig topposition med 93 procent - alltså inte som konsumenter av kultur utan som **aktiva** deltagare i egna kulturskapande aktiviteter som hemslöjd/konsthandverk, fotografering, dans, musicerande, körsång mm. Svenskens aktivitetsnivå är i alla undersökta aktivitetsgrupper den dubbla eller mer i förhållande till EU-genomsnittet.

Svensken är som bekant även bra på att organisera sina fritidsintressen. Enligt senast tillgänglig statistik³ är 90 procent av Sveriges vuxna befolkning mellan 16-84 år medlemmar i en förening eller organisation. Kulturföreningarna, som ingår i kategorin livsstilsföreningar och omfattar musikföreningar, dansföreningar, teatergrupper, körer, folkdanslag, hemslöjdsföreningar etc, beräknades i samma undersökning ha 750 000 medlemmar vid ingången av det nya seklet, vilket motsvarar 11 procent av befolkningen i den aktuella åldersgruppen. Hälften av dessa medlemmar var enligt egen bedömning aktiva, dvs gick på möten och deltog i föreningens aktiviteter. Skillnaden andelsmässigt mellan det egna kulturutövandet och engagemanget i föreningslivet antyder att det finns en oändlig potential för amatörculturföreningarna i framtiden.

Nå, då är väl allt frid och fröjd?

Nej inte helt! När det gäller föreningsengagemanget i stort är andelen svagt minskande sedan nittiotalets början och minskningen är oberoende av föreningens/organisationens syfte, men är särskilt påtaglig i politiska och fackliga organisationer. Antalet medlemmar minskar och antalet aktiva medlemmar minskar än mer, med 500 000 under nittiotalet! Det är av det skälet svårare att rekrytera förtroendevalda. Färre förtroendevalda får nu ägna mer tid åt uppdraget jämfört med början av decenniet.

---

¹ Den kulturella välfärden, 2002

² European Cultural Values, 2007

³ Föreningslivet i Sverige, 2003

I kulturföreningarna, där amatörkulturklubbar ingår, är minskningen svagare, men medlemsantalet har minskat med 1,1 procentenheter (70 000 personer) och detta gäller i stort sett endast de aktiva medlemmarna, medan antalet passiva medlemmar rentav visar en svag ökning. Det är hos livsstilsföreningarna, precis som i föreningslivet i stort, återväxten bland de unga som är problemet. De äldre åldersgrupperna har i vissa fall en högre organiseringsgrad än vid undersökningsperiodens början.

I åldrarna 16 till 24 år har andelen som **inte** är engagerade i föreningar fördubblats och är nu nästan en fjärdedel av åldersgruppen. Frågan om varför de yngre åldersklasserna inte på samma sätt som tidigare engagerar sig är dock till största delen obesvarad. En förklaring som förs fram är att det traditionella föreningslivet har fått en stor – alltför stor – konkurrens från mera oorganiserade aktiviteter. Särskilt i städer och större samhällen kan denna konkurrens göra sig gällande, medan föreningsengagemanget på landsbygden t o m ökar bland de yngre. Ett ökat TV-utbud, dataspelens ökade popularitet och ökad användning av Internet, i det senare fallet som ett för många unga oombärligt kommunikationsmedel i realtid, är andra förklaringsfaktorer. Enligt den amerikanska McKinsey-rapporten⁴ är TV-tittandet hos de yngre bara hälften så stort som föräldragenerationens. Istället tillbringar de 600 procent mer tid på Internet.

Är detta ett problem?

Sannolikt är det så. Den amerikanske samhällsforskaren Robert D Putnam har i sina banbrytande studier konstaterat att det finns ett samband mellan ett samhälles organiseringsbenägenhet, dvs i vilken omfattning människor är organiserade i olika frivilliga nätverk som sångköror, amatörteaterföreningar, folkdansföreningar, idrottsföreningar, etc, och hur väl demokratin fungerar. Ju större vilja hos människorna att engagera sig på fritiden i olika organisationer - kort sagt att vara medborgare - desto bättre visar sig demokratin fungera. En annan slutsats av studierna var att det finns ett positivt samband även mellan viljan att delta i föreningsliv och ett samhälles ekonomiska tillväxt. Putnams förklaring är att deltagandet i föreningslivet skapar ett *socialt kapital* genom att de medborgerliga kontakterna mellan människorna bygger upp tillit och förtroende till andra människor i samhället. Det uppstår, menar Putnam, i det frivilliga organisationslivet ett sammanhållande kitt i form av sociala normer om tillit och ömsesidighet som underlättar den typ av samarbete som demokratin bygger på.

Utvecklingen i USA under den senaste trettioårsperioden är enligt Putnam alarmerande. Amerikanen är i allt mindre grad medlem eller aktiv i frivilliga organisationer och deltar mera sällan i olika slags informella nätverk. Det sociala kapitalet, den vid sidan av fysiskt kapital och humankapital, tredje tillgången i samhället, är alltså på väg att erodera i USA, menar Putnam, med därav följande negativa konsekvenser för såväl demokratin som den ekonomiska utvecklingen.

Den beskrivna utvecklingen har vi ännu inte sett i Sverige, men som redovisats ovan pekar utvecklingen under den senare delen av 90-talet även här på att vi kommer att tvingas hantera samma problematik inom en inte alltför avlägsen framtid. Det finns därför anledning att reflektera över vilka motåtgärder som kan mobiliseras för att vända utvecklingen.

---

⁴ "Finns det liv efter Jarl Alfredius?", Jan Gradvall, Komet nr 1/07

Putnams slutsatser om föreningslivets goda effekter stärker annars onekligen den redan grundmurat positiva uppfattningen om det omfattande svenska föreningsengagemanget, men de har också kritiserats. En invändning är att tillit mellan människor uppstår först när det finns tillit till samhällsinstitutioner; alltså ett i förhållande till Putnam omvänt orsaks-samband. Vogel och Amnå⁵ refererar också till en norsk undersökning som menar att Putnam överbetonar aktiviteternas och de mänskliga mötenas betydelse.

Föreningslivets betydelse för medlemmar och samhälle

Joachim Vogel och Erik Amnå renodlar i *Föreningslivet i Sverige* tre perspektiv, beroende på föreningslivets effekter. De skiljer på effekter på ett individuellt plan och effekter på ett samhälleligt plan. Konkret beskriver man detta i termer av 1. föreningarnas bidrag till individernas och hushållens *välfärdsförsörjning*, 2. föreningarnas roll som producenter av *socialt kapital*, samt 3. föreningarnas roll som plantskola för den representativa demokratin, dvs *folkstyrelseperspektivet*. När det gäller individernas välfärdsförsörjning, nämns föreningslivets möjligheter att bidra med bl a sociala kontakter, information, identitets-skapande, samhörighet och arenor för kreativitet. Vogel och Amnå menar att dessa tre perspektiv finns all föreningsverksamhet, oavsett den enskilda föreningens inriktning. Eftersom syftet med undersökningen är att studera utvecklingen av föreningslivet under 1990-talet gör Vogel och Amnå en klassificering av föreningarna i fem kategorier: politiska föreningar, intresseföreningar, solidaritetsföreningar, religiösa föreningar och livsstilsföreningar.

Men kategoriseringen av föreningslivets organisationer kan ske utifrån en rad olika utgångspunkter beroende på om man vill klargöra organisationernas funktion sett ur medlemmarnas, det offentliga eller det omgivande samhällets perspektiv.

I Statskontorets undersökning av bidragsgivningen till ideella organisationer⁶ görs en utifrån samhällsupdraget en uppdelning i fyra olika huvudfunktioner:

- Den ideologiska
- Den opinionsbildande
- Den demokratiska, och
- Den sociala

En annan indelning är i de olika roller som föreningarna kan ha gentemot medlemmarna och resten av samhället. Man kan dels tala om föreningar vars huvuduppgift är att ge "röst" åt medlemmarnas åsikter och uppfattningar; dels om de föreningar som har som huvuduppgift att ge service åt medlemmarna, och slutligen om föreningar som fungerar som tjänsteproducerande mot ersättning.

Amatörkulturlivets företrädare menar att viktiga roller hos amatörkulturorganisationerna faller utanför denna senare kategorisering, t ex de kulturarvsbevarande och levandegörande. Man menar att kulturens stora roll för samhällets kontinuitet – för gemenskaps- och identitetsskapande är något som inte ryms i begreppet service. Amatörkulturorganisationerna pekar istället på den uppdelning som gjordes i *Frivilligt socialt arbete – kartläggning och kunskapsöversikt (SOU 1993:82)*, där roller så som *avantgarde*, *komplement*,

---

⁵ Föreningslivet i Sverige, 2003

⁶ Bidrag till ideella organisationer, 2004

alternativ respektive *ersättning* har likheter med de roller som kulturområdets ideella organisationer har.

När det gäller föreningar som fungerar som tjänsteproducerande mot ersättning kommer uttryckligen det samhällsekonomiska perspektivet in i bilden. Putnams resonemang om det sociala kapitalet och det positiva sambandet mellan andelen aktivt föreningsengagerade och ekonomisk tillväxt är dock giltigt oberoende av vilken funktion eller roll föreningen har. Det är föreningsaktiviteten i sig som är positiv, inte föremålet för den.

En forskare som ägnat sig åt att undersöka vilka förutsättningar som stimulerar ett samhälles ekonomiska utveckling är Richard Florida. Enligt Florida är det tillgången på de tre T:na: teknologi, talang och tolerans som är avgörande⁷. Tillgången på talang mäts i Floridas forskning i andelen av arbetsstyrkan som har "kreativa yrken", dvs personer som är verksamma inom områden som förlagsverksamhet, film och TV, datorspel, musik, design, hantverk, konst, reklam m fl. Florida menar därutöver att även förekomsten av tolerans – det tredje T:et – är en annan viktig förutsättning. Jämför med Putnams betoning av tillit och förtroende!

Kulturens attraktionskraft och roll

Floridas slutsatser är en av förklaringarna till de många ansträngningar som görs i regioner och kommuner för att locka till sig kreativa och högutbildade individer. Det anses därför viktigt att skapa en miljö som är attraktiv för denna kategori invånare. Möjligheten att ägna sig åt kulturella aktiviteter, både som deltagare och publik, har identifierats som en sådan, allt betydelsefullare, livsstilskomponent.

I uppsatsen "Kunskapssamhället och kulturen", i *Kulturen i Kunskapssamhället*, bekräftas Floridas teorier av Sverker Sörlins resonemang om kunskapssamhällets "tyngdpunkter", i form av universitet, högskolor, privata näringslivets forsknings- och utvecklingsinsatser etc, som, nästan undantagslöst, nödvändiga komponenter i utvecklingen av samhället. Men det räcker inte med det, menar Sörlin:

Det finns gott om regioner med högskolor och universitet, både i Sverige och i andra länder, som har en stagnerande utveckling. En viktig faktor verkar vara storleken hos en region: själva ansamlingen av många attraktiva egenskaper är en viktigare framgångsfaktor i vår tid än det var under de historiska perioder när tillgången till antingen jordbruksmark, naturresurser, energi eller kommunikationsfördelar skapade exklusiva fördelar... Till dessa attraktiva egenskaper – de är alltså många – hör kultur.⁸

Ska vi bara anlägga en instrumentell syn på kulturens och amatörkulturens roll?

De resonemang som har förts fram till nu har fokuserat på att försöka lyfta fram amatörkulturens och amatörkultur föreningslivets instrumentella värden och betydelse för samhället. Som stöd har använts forskning av internationellt etablerade forskare. Flera andra exempel kan nämnas; t ex att amatörkulturen också är en sammanhållande och identitetsskapande kraft med stor betydelse för bevarande och levandehållande av kulturarv; ama-

⁷ Den kreativa klassens framväxt, Richard Florida, 2006

⁸ Kulturen i Kunskapssamhället, 2003

törkulturens viktiga roll för att överbrygga kulturella och etniska klyftor och dess stora betydelse för utvecklingen av det professionella kulturlivet. Man kunde också framhållit amatörkulturens bevisade hälsosamma effekter på deltagarna. Amatörkultur är lönsamt för samhället. Arrangemang och kulturbevarande sköts ideellt. De totala arbetsinsatserna som görs inom den ideella sektorn beräknas motsvara 300 000 heltidstjänster⁹. En stor del av dessa tjänster utförs av dem som är engagerade inom amatörkulturen.

Därutöver kunde naturligtvis påpekats de värden som utövarna själva upplever i sitt engagemang i amatörkulturlivet: de starka och unika kulturupplevelserna och mötena med andra människor, många gånger över åldersgränserna, och upplevelsen att ta del av och bli en del av ett levande kulturarv – att ta del av **riten**. Med det senare avses traditionella, folkliga kulturmanifestationer som Valborgsmässa- och Första maj-firande, Midsommar, bygdespel och andra teaterevenemang, lokala fester, Lucia, hembygdsdagar, Julkonserter, spelmansstämmor, festivaler, etc. Dessa arrangemang bygger till stor del på amatörkultur och är sammanhållande och identitetsskapande för lokalsamhällen och de deltagande samhällsgrupperna.

Kulturens instrumentella funktioner är ett alltid aktuellt ämne genom att kraven från övriga politikområden ofta tvingar in representanter för kulturlivet i en försvarsposition som utmynnar i försäkringar om alltifrån kulturens hälsobringande till positiva ekonomiska effekter. Vanligen är dock kulturens företrädare inte särskilt förtjusta i detta, utan uppehåller sig mycket hellre vid kulturens och kulturaktiviteternas inneboende, s k *intrinsiska*, värden.

Amatörkulturens företrädare anser att kulturens och amatörkulturens instrumentella värden måste erkännas och framhållas som värdefulla vid sidan av de direkta värdena för utövare och deltagare. Särskilt viktigt är detta i en diskussion som syftar till att skapa förståelse för kulturens plats i samhället. Ett sådant ställningstagande innebär inte heller att de inneboende värdena försvinner. De finns kvar. Breddningen av diskussionen, menar man, leder alltså inte till en devalvering av kulturen, tvärtom ökar den kulturens värde.

Kulturen och den kulturella sektorn behöver legitimeras för en bredare grupp i befolkningen. Utan denna legitimering kommer politiska beslutsfattare och medborgare att sluta avsätta pengar till kulturen och kulturella aktiviteter. I det perspektivet blir diskussionen om kulturen främst ske definieras utifrån sitt egenvärde eller utifrån instrumentella värden meningslös.

I följande avsnitt redovisas amatörkulturens roll i förhållande till folkbildningen, den statliga bidragsgivningen och amatörkulturens struktur och organisationer. Avslutningsvis formuleras ett antal konkreta åtgärder för att stärka amatörkulturen.

---

⁹ Rörelser i tiden, SOU 2007:67

Verksamhet och organisering

Folkbildningen

Folkbildning är den officiella beteckningen på det organiserade fria och frivilliga bildningsarbetet som sker i studieförbund och folkhögskolor. Ibland räknas även bibliotek och föreläsningsföreningar in. Bildningsarbetet är "fritt" i betydelsen att det är fritt från statlig styrning och "frivilligt" i betydelsen att det är frivilligt för deltagaren. Enligt Folkbildningsrådet (FBR), som har ansvaret för fördelning av statsbidrag och utvärdering av verksamheten, organiserar de idag nio studieförbunden varje år drygt 300 000 studiecirkelar med 2,3 miljoner deltagare¹⁰. Eftersom många deltar i mer än en kurs beräknas det faktiska antalet engagerade personer till mellan 1,5 och 2 miljoner. De 148 folkhögskolorna hade 2006 26 000 kursdeltagare i långa kurser (mer än 15 dagar, men vanligen årslånga) och 77 000 i korta.

Det estetiska ämnesområdet är dominerande i studiecirkelverksamheten och omfattade 2006 6,3 miljoner studietimmar - eller 55,5 procent - av totalt 11,3 miljoner. De tre populäraste underämnena tillhörde denna kategori och var *Improvisatorisk musik*, *Körsång* och *Sång och musik i grupp*, och samlade närmare 380 000 deltagare. Läger man till *Folklig dans*, på femte plats i popularitet, blir antalet deltagare mer än 456 000 och andelen nästan 20 procent. Det estetiska ämnesområdets andel är ökande, men studieförbundens studiecirkelverksamhet minskar totalt, och det faktiska antalet studietimmar minskar även på detta område. Minskningen var så stor som 7 procent bara mellan 2004 och 2006. Totalt sett minskade antalet studietimmar med mer än 11 procent. Vid sidan av studiecirkelarna är kulturprogrammen den andra stora grenen av studieförbundens verksamhet. 2006 organiserades 255 400 kulturprogram med 16 miljoner besökare/deltagare. Kulturprogrammen är till skillnad från studiecirkelarna en expanderande verksamhet och ökade med 16 procent mellan 2004 och 2006.

Utbildningar med kulturinriktning är ett stort inslag även i folkhögskolornas kursutbud. *Musik resp Bild, form och målarkonst* har efter de allmänna kurserna flest deltagare och tillhör de ämnen som växer, till skillnad från flertalet övriga kurser.

Antalet deltagare i studieförbundens kurser och arrangemang inom det kulturella fältet är naturligtvis ytterligare ett bevis på det breda folkliga intresset för kulturella och konstnärliga aktiviteter med det egna deltagandet i fokus. Men samtidigt är den negativa trenden för studiecirkelformatet svår att blunda för.

Amatörkulturorganisationerna räknas alltså inte formellt till folkbildningen. Några är medlemmar i studieförbund eller har samarbeten med dessa, men de traditionella studieförbundens betydelse för amatörkulturorganisationernas medlemmar har kontinuerligt minskat och så även samarbetet. Amatörkulturorganisationerna är missnöjda med studieförbundens ambition och förmåga att bedriva utvecklingsarbete på amatörkulturområdet.

2006 bildade sex av amatörkulturorganisationerna studieförbundet Kulturens bildningsverksamhet med syfte att skapa ett nytt statsbidragsberättigat studieförbund. Kvalificeringsprocessen har sanktionerats av Folkbildningsrådet och Kulturens träffade avtal med Sensus studieförbund om att under kvalificeringsprocessen samverka kring folkbildnings-

¹⁰ Folkbildningsrådets årsredovisning 2006

arbete över hela landet under de kommande två åren. Medlemmar i Kulturens är Riksförbundet Unga Musikanter (RUM), Riksföreningen för Folkmusik och Dans (RFoD), Svenska Folkdansringen, Sveriges Körförbund, Sveriges Orkesterförbund (SOF) och Sveriges Spelmäns Riksförbund (SSR).

Bildandet av Kulturens bildningsverksamhet är enligt initiativtagarna resultatet av ett ökande missnöje från amatörkulturorganisationernas sida med studieförbundens bristande strategier för framförallt de traditionella amatörkulturaktiviteterna. Studieförbunden saknar inom dessa områden enligt amatörkulturorganisationerna utvecklingsvilja, medan man är förhållandevis bra på att organisera ungdomar i t ex rockmusiken. Amatörkulturens samrådsgrupp **ax** markerar att studieförbund och folkbildning har en viktig roll för amatörkulturen, men menar dock att amatörkultur inte är ett centralt inslag i folkbildningsorganisationernas ideologi.

Begreppet ”amatörkultur”

Den första fråga som man ställs inför är vilka föreningar och verksamheter som ska räknas till gruppen amatörkulturorganisationer. Vid det UNESCO-seminarium som hölls i Uppsala i november 2001, ett samarbete mellan Svenska Unescorådet, Amatörkulturens samrådsgrupp **ax** och Musikvetenskapliga institutionen vid Uppsala Universitet, diskuterades amatörkulturen och dess roll i samhället ur ett forskningsperspektiv¹¹. Seminariet ledde bl a till en kartläggning¹² av den då aktuella forskningen kring amatörkulturen. En inringning av begreppet ”amatörkultur” både i en historisk och en samtida betydelse var därför en nödvändig utgångspunkt. Men utgångspunkten måste utsträckas ytterligare; till begreppet amatör, som uppstod redan under antiken, hos Aristoteles, som i enlighet med tidsandan ansåg att det var förgrovande att utföra sysslor för ersättning eftersom de tar intellektet i anspråk och gör sinnet småskuret. En amatör var därför under lång tid den som sysslade med något av kärlek och för nöjes skull, inte av försörjningsskäl. Från denna definition är det för övrigt lätt att associera vidare till ett nutida positivt värdeladdat ord som ”kreativitet”.

I slutet av 1700-talet och det begynnande 1800-talet skedde en förändring av ordets innebörd som ett resultat av nya ekonomiska teorier och etableringen av marknads-ekonomin. Industrialismen ledde till en uppdelning av människans tillgängliga tid i arbetstid respektive fritid och till utvecklandet av professionella yrkesroller. I industrisamhället kunde man tala om en tämligen strikt uppdelning mellan kultur-producenter och kulturkonsumenter. I Sverige uppstod på det konstnärliga området uppdelningen först inom musiken med hemvändande musiker som utbildats i Europa. De menade att kärleken till konsten inte kunde kompensera bristen på kvalitet i utförandet. Amatör fick därmed en negativ klang och kom efterhand att betyda ”en person som bristfälligt behärskar sin konst”.

Denna betydelse dominerar fortfarande, men har förutsättningar att åter förskjutas mot något positivt genom den nu pågående glidningen av kvalitetsbegreppet, vilket i sin tur är ett resultat av att värderingen av kulturupplevelsen inte längre enbart är förbehållet experter utan kommit att kompletteras med det egna deltagandet som ett kvalitetskriterium. Enbart betraktandet anses alltså inte längre tillräckligt i det avseendet.

---

¹¹ Amatörkultur – vetenskap och verklighet. Seminarierapport, 2003

¹² Kartläggning av nordisk amatörkulturforskning, 2003

Särskilt gäller detta på området barn- och ungdomskultur genom erfarenheter från England, där man under en tioårsperiod utvecklat system för uppföljning och utvärdering av kultursatsningar för barn och ungdomar som tydligt visar att det egna deltagandet är en faktor som värderas allt högre och som har en avgörande betydelse för möjligheten att tillgängliggöra kulturutbudet även för nya grupper. Kvalitet definieras alltså av "kulturkonsumenten" med utgångspunkt från vad man får ut av kulturmötet. Ett kulturmöte av hög kvalitet är ett möte där kulturkonsumenten får ut något av deltagandet och där han/hon inte längre ses som en passiv besökare.

Här har de etablerade kulturinstitutionerna mycket att lära av amatörkulturens organisationer.

I UNESCO-seminariets kartläggning konstateras att begreppet "amatörkultur" inte är någon klart avgränsad företeelse och därför inte möjlig att sätta fasta gränser på eller indela i undergrupper. Dels beroende på att definitionen av ordet "kultur" på svenska som tidigare noterats är problematisk – vanligen menar vi med "kultur" snarare "konst" – dels på grund av att gränsytan mellan amatör och professionell långt ifrån är så tydlig som den framstår vid betraktandet av de statliga, regionala och kommunala bidragssystemen.

Den definition som trots detta slutligen valdes som utgångspunkt för kartläggningen var:

Alla former för icke-yrkesmässiga aktiviteter som kan relateras till någon av de etablerade konstarterna

Men inte heller denna definition är helt oproblematiserad genom att den begränsas till icke-yrkesmässiga aktiviteter, trots att sådan kan utgöra betydande delar av en utövers inkomster.

Bredd, spets och djup i amatörkulturen

Uppgifterna om totalantalet engagerade i amatörkultur varierar något. Den tidigare refererade rapporten *Föreningslivet i Sverige* anger antalet medlemmar i åldrarna 16-84 år till 750 000, vilket är något i underkant i förhållande till summan av de centrala amatörkulturorganisationernas medlemsföreningars medlemstal. En aktuell uppskattning visar snarare på ett totalt medlemstal kring 760 000, men då räknas väl att märka bara de organisationer som mottar bidrag från Kulturrådet och/eller Ungdomsstyrelsen. Uppskattningsvis 679 000 av dessa är organiserade i de 18 centrala amatörkulturförbund som 2007 ingår i Amatörkulturens samrådsgrupp **ax**.

Amatörkulturorganisationerna representerar en brokig samling verksamheter och aktiviteter. Den stora massan medlemmar finns i hembygdsföreningar och sångkörar. Dessa verksamheter har följdriktigt också de flesta föreningarna, geografiskt spridda över landet. Sveriges Hembygdsförbund, som samlar föreningar med inriktning mot det materiella kulturarvet och kulturmiljö, är särklassigt störst med drygt 400 000 medlemmar fördelade på mer än 1 800 föreningar över hela Sverige. Körföreningarna, som representerar den näst största verksamheten, samlar i sin tur ca 125 000 medlemmar i mer än 5 000 körer.

Men amatörkulturen är inte omfattande enbart räknat i andelen utövare, den omfattar också verksamheter som spänner över hela det kulturella fältet. Ovan nämnda verksamhetsområden, hembygd/kulturarv och körsång, kompletteras med ett stort antal organisationer

inom områdena dans, musicerande, teater/scenkonst, spel, film och fotografi. Dessutom finns föreningar som samlar ideella musik- och kulturföreningar verksamma som arrangörsföreningar - Kontaktnätet och MoKS.

Variationen i innehåll och problematiken kring definitionen av amatörkultur gör att den organisatoriska strukturen kan framstå som kaotisk för en utomstående betraktare. Många av organisationerna "byter" medlemmar med varandra. Det förekommer också att organisationer är direktmedlemmar i övergripande samråds- eller samarbets-organisationer där den egna intresseorganisationen också är medlem. Men själva oöverskådligheten är ju i sig ett bevis på att amatörkulturen är en genuin gräsrotsrörelse som vuxit underifrån som ett resultat av enskilda föreningars och individers engagemang och specialintressen.

Trots försöket att ringa in begreppet amatörkultur finns ingen klar gränslinje mellan det som utförs i amatörkulturorganisationerna och det som utförs av professionella utövare. I många fall är professionella utövare omsorgsfullt inblandade i de aktiviteter som utövas, inte bara som anställda ledare, utan som konstnärliga aktörer sida vid sida med medlemmar som i föreningen utövar sin fritidssyssla. Inom Sveriges orkesterförbunds medlemsorkestrar spelar t ex både yrkesmusiker, musiklärare, musikstuderande och fritidsmusiker. I Föreningen för tidig musik (FFTMM) utgör yrkesmusiker 16 procent av medlemmarna och i Riksförbundet svensk Fotografi (RSF) finns även yrkesfotografer engagerade.

Det är dags att närmare redovisa vad amatörkulturens egna företrädare ser som de främsta vinsterna med amatörkulturföreningarnas verksamheter. I det följande görs därför ett försök genom att samla dessa kring ett antal ledord och tankelinjer, som i realiteten är intimt sammanlänkade med varandra och därmed egentligen omöjliga att separera.

Betydelsen för den konstnärliga utvecklingen

Amatörkulturlivets företrädare framhåller att amatördeltagandet inom flera av konstarterna inte är tecken på en konstnärligt eller kvalitetsmässigt sämre verksamhet än den som genomförs av professionella utövare. Tvärtom, menar man, bedriver många amatörkulturorganisationer verksamhet som tillhör de främsta av sitt slag. Sverige är ett i många avseenden litet land och många konstnärliga utövare har därför begränsade möjligheter att verka professionellt på en fungerande marknad. Amatörkulturen, däremot, finns också på de områden där möjligheterna för det professionella yrkesutövandet saknas och bidrar därför till att sådana fungerande marknader kan uppstå.

Som redan framgått ovan är det många exempel på verksamheter där professionella utövare finns sida vid sida med amatörer, eller där denna distinktion inte bedöms som relevant överhuvudtaget. I körsammanhang är det exempelvis svårt att göra skillnad mellan amatörköror och professionella köror. Enbart radiokörens och operainstitutionernas köror har anställningar. Många köror med professionell kvalitet som också kan vara en av de främsta i världen så som Orphei Drängar är oavlönade.

Samma sak gäller för hembygdsföreningarna, där man överhuvudtaget inte använder begrepp som "amatör" eller "icke-amatör", utan snarare delar in utövarna i "ideella" respektive "icke-ideella". Ytterligare ett exempel på svårigheter att beskriva verkligheten i dessa termer är hemslojdsrörelsen.

Amatörkulturlivet kan visa upp många exempel på förnyelse, avantgarde och spets som utvecklar och förändrar det professionella kulturlivet. Arbetarteaternas och Studentteaternas verksamhet påverkade exempelvis under 60- och 70-talen den konstnärliga utvecklingen hos institutionsteatern. På senare tid har amatörteater-ensembler där funktionshindrade ingår uppmärksammats och fått erkännande för sin konstnärliga nivå. Det kanske främsta exemplet är den Malmöbaserade MOOMS-teatern, som utvecklats till en fri teatergrupp med funktionshindrade anställda på samma villkor som professionella skådespelare.

Amatörkulturen skapar, menar man, också en kontinuerlig tillväxt av nya talanger till det professionella kulturlivet. De professionella kulturutövarena har nästan undantagslöst en gång börjat som amatörer och blir också bättre som professionella med sin amatörkulturella bakgrund.

Ett annat grundtema i amatörkulturföreningarnas verksamhet är det livslånga utövandet, vilket hänger samman med synen på åldersblandad verksamhet som en viktig komponent i verksamheten. I motsats till idrottsrörelsens ökande fokusering på elit- och konkurrensinriktad verksamhet skapar amatörkulturen möjligheter för utövande under hela livet, eftersom varken ungdom eller hög ålder utgör något hinder för deltagande på samma villkor som andra medverkande. Folkmusiken, -dansen och amatörteatern är alla exempel på detta. Ett livslångt deltagande skapar ju som bekant även möjlighet till ständig förbättring och ökad skicklighet i utövandet.

Amatörkulturens professionella skikt, dvs ledare och pedagoger, är erkända både som konstnärer/kreatörer och pedagoger, något som i andra sammanhang kan vara svårt. Inom exempelvis folkmusiken är denna dubbla roll självklar. Kulturlivets och arbetsmarknadspolitikens regelverk försvårar samverkan mellan proffs och amatörer och riskerar att skapa hinder som även försvårar kulturarbetarnas försörjningsmöjligheter.

Ett, kanske lite udda, argument som framförs är uppfattningen att amatörkulturen även på det organisatoriska och administrativa området bidrar till en kreativ utveckling. Resonemanget, som inte så lite är besläktat med den romantiska föreställningen om att den bästa konsten skapas av svältande konstnärer, har sin bakgrund i förhållandet att små eller rentav obefintliga administrativa resurser många gånger tvingar fram kreativa lösningar som annars inte uppstått. Resursbristen skapar ett ständigt behov av fixande kring samarbeten och finansiering som för de involverade känns belastande eftersom dessa arbetsuppgifter naturligtvis sällan är motivet till engagemanget i verksamheten. Det kan dock inte uteslutas att själva engagemanget och förståelsen för föreningens målsättningar och syfte faktiskt skapar möjligheter att lösa de administrativa processerna på ett effektivare sätt än genom att anlita professionella administratörer.

Publiken – Kultur över hela landet

Ett exempel på den geografiska spridningen är amatörteaterverksamheten, som är som störst och starkast på små orter och i mindre städer runt om i landet. Mycket av det som spelas är sommartheater och revyer, dvs föreställningar med många amatörmedverkande och som oftast bygger på historiska och lokala händelser eller kända personer från trakten. Eftersom föreställningarna är väldigt lokalt förankrade och knutna till orten är åskådarna på dessa föreställningar sällan de vanliga kulturkonsumenterna, utan i stor utsträckning publik som sällan besöker institutionsteater. Speciellt sommarteatern blir gärna till en

utflykt för familjen där både farmor och barnbarn upplever teater tillsammans. Det händer att det ordnas marknader runt föreställningarna för att på så sätt förstärka tidsandan och stämningen i pjäsen men också för att locka till sig mer publik. Sommarteatrarna har även turister som en viktig publikgrupp och blir på många orter också en främjare av den lokala ekonomin

Att amatörkulturpubliken representerar ett bredare utsnitt av befolkningen än den som tar del av det professionella kulturutbudet är alltså en väl förankrad uppfattning hos amatörkulturorganisationerna. Det medför självklart även att amatörkulturupplevelsen kan fungera som ingång, en socialisationsprocess, till senare möten med det professionella kulturutbudet. Och den ideella kulturverksamheten består ju också till stor del av att arrangera kulturaktiviteter med professionella utövare. Arrangörsföreningar baserade på ideellt arbete garanterar på så sätt att kulturupplevelser kan spridas över hela landet. Amatörkulturen fyller därmed en viktig roll för de professionella utövarna även i detta avseende. Centralorganisationer som Sveriges Orkesterförbund och Riksföreningen för Folkmusik och Dans förmedlar arrangörsstöd vidare till medlemsföreningarna enligt överenskommelser med Kulturrådet.

Att uppskatta amatörkulturorganisationernas totala publik- och besökarantal är svårt eftersom denna statistik vanligtvis inte samlas in på ett systematiskt sätt av centralorganisationerna. Detta är begripligt eftersom det dels är en administrativt resurskrävande hantering, dels saknas redovisningskrav från de bidragslämnande myndigheterna som direkt motiverar ett sådant arbete. På detta område måste kunskapen förbättras. Några organisationer redovisar dock siffror som kan nämnas som exempel. Sveriges Hembyggsförbunds medlemsföreningar har ca 3,3 miljoner besökare årligen, Amatörteatrarnas riksförbund anger det totala publikantalet till närmare 700 000 och Sveriges Orkesterförbund redovisar publiksiffror på nästan 500 000 för medlems-orkestrarnas konserter.

Platsen - Identitet – Hembygd - Mötesplatser

En annan faktor som framhålls är amatörkulturens betydelse för skapandet av mötesplatser. Exempel är hembygdsgårdarna och de olika aktiviteter som organiseras där av kulturföreningarna och som gör hembygdsgårdarna till något mer än kulturarv. Men även säsongsaktiviteter utomhus skapar mötesplatser, som exempel kan nämnas Sommarteater, spelmansstämmor och musikfestivaler, liksom Valborgs- och Midsommarfirande. De senare får utgöra exempel på de traditioner - eller riter - som också kan ha en betydelseskapande roll i lokalsamhället och som bygger på amatörernas insatser både som arrangörer och medverkande på scener, som lekledare etc.

Kulturarvet - kulturarven

Hembygdrelsens omfattning, aktiviteterna i spelmansförbund, föreningar för tidig musik, körrörelsen m fl, visar amatörkulturens oerhört viktiga roll i bevarandet, vårdandet och levandegörandet av kulturarv, både i materiell och immateriell mening. Samspelet mellan de professionella institutioner för kulturarvsbevarande och amatörerna kan utvecklas ytterligare. Nutiden dokumenteras alltför sällan, men många amatörer gör just detta fortlöpande och bildar grunden för det framtida kulturarvet. Man talar dessutom inte längre om kulturarvet i singularis, utan om "kulturarven", och inkluderar då även de kulturarv som olika invandrargrupper genom åren bidragit med.

Åldersblandning

Amatörkulturen ser som särskilt viktig den åldersöverskridande funktionen: att flera generationer sida vid sida tar del av och utövar samma intressen. Detta framhålles särskilt inom folkdansen, folkmusiken och teatern, som alla präglas av att flera generationer gemensamt deltar i framträdanden och föreställningar. Det gemensamma utövande är ett värde i sig. Som framgår i föreningspresentationen i bilaga har man i åtminstone ett fall – Amatörteatrarnas Riksförbund – motsatt sig uppdelning som anpassning till de olika bidragsreglerna.

Demokratiaspekten

Avslutningsvis ska återigen upprepas det gamla folkrörelseargumentet om deltagande i föreningsaktiviteter som en form för demokratisk fostran. Amatörkulturorganisationerna är övertygade om att detta fortfarande är i högsta grad relevant. Man menar då inte bara i betydelsen att man i föreningen skolas in i det demokratiska systemets formalia i form av möten och omröstningar och genom att även de unga får en röst på samma villkor som de vuxna, utan att man genom utövandet av en konstnärlig disciplin också tillägnar sig ett annat ”språk”, som kompletterar det skrivna och talade och som därmed fördjupar demokratin och ger nya uttrycksmedel till många som föredrar konstnärliga uttryck framför verbal argumentering..

Även de internationella kontakter som amatörkulturens organisationer har med systerorganisationer i Norden och övriga Europa bidrar, menar man, till skapandet av en demokratisk grundsyn på relationerna mellan olika länder och kulturer. Dessa kontakter och utbyten inspirerar dessutom till konstnärlig utveckling.

Förnyelse och bevarande

Amatörkulturen kan ses som en testbädd för framgångsrik utveckling av nya konstformer genom att förnyare som inte ryms inom institutioner och det etablerade kulturlivet kan finna utrymme och uppmuntran inom amatörkulturen.

Samtidigt dokumenteras våra kulturarv, kulturhistorien, till stor del tack vare amatörer. Medan samhällets resurser går till bevarande av de materiella kulturarven är det amatörkulturutövarna som gör att äldre former av musik, dans, teater, hantverk etc hålls levande.

Detta har på senare år uppmärksammats av UNESCO, som antagit en konvention om immateriellt kulturarv, men har ännu inte fått genomslag i den svenska kulturpolitiken.

Amatörkultur i nya former – ”spontankulturen”

Givet den definition som använts kan hävdas att amatörkulturen utvecklats i mera oorganiserade former på senare tid. Spridningen av nya informations- och kommunikationsmedia har stimulerat en tillväxt av *spontankultur* närmast definierad som de kulturella produktionsprocesser som uppstått utanför de etablerade och mera traditionellt inriktade kulturinstitutionerna och -organisationerna. Ny informations- och kommunikationsteknik har idag allmän spridning och har fått rollen som kulturella produktions- och distributionsme-

del. Det är nu möjligt för vem som helst att praktiskt taget utan kostnad producera och distribuera film, musik, eller text till en världspublik. Via samma kanaler kan människor med likartade kulturella intressen mötas i nätverk över kulturella och geografiska gränser.

Detta leder till att en stor del av kulturproduktionen numera sker, t ex *blogging* och *citizen journalism*, i nätverk som kan omfatta människor med skiftande social och ekonomisk status och där den gemensamma faktorn är kulturproduktion utan ekonomisk vinning. Istället motiveras deras kulturella produktion oftast av andra belöningar, den respekt och den uppskattning de kan få av sina likar.

Det kan spekuleras i om denna utveckling kan förklara svårigheterna för det traditionella föreningslivet att attrahera yngre medlemmar.

Bidragsgivningen till amatörkulturen

Finansieringen av amatörkulturella aktiviteter sker huvudsakligen genom statlig och kommunal bidragsgivning till studieförbunden. 2006 uppgick det statliga allmänna bidraget till studieförbunden till 1 366 miljoner kronor, medan kommunerna sammanlagt bidrog med 405 miljoner¹³. Andelen av bidraget som går till kulturaktiviteter redovisas inte, men som framgått tidigare utgjordes mer än 55 procent av antalet studietimmar av estetiskt inriktade ämnen. Kulturprogramverksamheten, som inte heller kostnadsredovisas separat, har som visats en stor och växande betydelse för det lokala kulturlivet, både räknat i antal deltagare och för de professionella kulturutövare som engageras.

Amatörkulturorganisationerna menar att jämfört med kulturens verksamhetsvolym går alltför liten del av studieförbundens anslag till utvecklingsarbete och stöd till kulturutövande. Det finns en besvikelse över att utvärderingen av studieförbundens verksamheter inom SUFO 1 och SUFO 2 inte kartlagt kulturens andel av verksamheten och jämfört detta med hur resurserna används.

Studieförbundens lämplighet som huvudaktörer inom amatörkulturområdet kan ifrågasättas också av ett annat skäl. I *Vem får vara med?*¹⁴, påpekas statsbidragssystemets negativa effekter för studieförbundens möjligheter att bygga långvariga relationer med sina deltagare. Av samma anledning är det svårt, menar utredningen, för studieförbunden att göra seriösa satsningar på nya inriktningar, teman, målgrupper och arbetssätt.

Frågan om kontinuitet är central för amatörkulturorganisationerna. Det är genom kontinuitet som det skapas ett djupare demokratiskt inflytande. Kontinuitet och demokrati gynnas av föreningsverksamhet. Amatörorganisationerna har därför efterlyst metoder för slussning av kulturutövare in i föreningsaktivitet. Studieförbunden har breda kontaktytor och kan fånga upp nya intresserade. Detta intresse bör så ofta som möjligt kanaliseras vidare i föreningsaktiviteter där planeringen och organiseringen av verksamheter tas över av deltagarna från studieförbundens organisatörer. Det finns goda exempel på att så sker, men enligt amatörkulturorganisationerna sker detta alltför sällan.

Ungdomsstyrelsen och Kulturrådet förfogar i jämförelse med folkbildningen över förhållandevis blygsamma anslag. Ungdomsstyrelsen har ca 30 miljoner kronor till de organisa-

¹³ Folkbildningsrådets årsredovisning 2006

¹⁴ Vem får vara med? En belysning av folkbildningens relation till icke-deltagarna, SOU 2004:51

tioner som här definieras som amatörkulturorganisationer. Ca 20 av dessa kommer från Svenska Spels överskott. Kulturrådet fördelar ur anslag 28:2, "Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling etc" bl a bidraget till centrala amatörkulturorganisationer.

Kulturrådet

Kulturrådets uppgift är att fördela statligt kulturstöd till teater, dans, musik, litteratur, kulturtidskrifter och folkbibliotek samt konst, museer och utställningar, att ge regeringen underlag för kulturpolitiska beslut, bl a genom att följa upp och utvärdera de statliga insatserna på kulturområdet, samt att informera om kultur och kulturpolitik.

De mål som enligt regleringsbrevet för 2008 gäller för Kulturrådet är att:

- genom bidragsgivning, information, samverkan och andra åtgärder främja konstnärlig och kulturell förnyelse, främja kulturarvet och bruket av det inom konstarterna, folkbiblioteksväsendet och museerna samt vidga delaktigheten i kulturlivet och stimulera eget skapande,
- bidra till att utveckla samspelet mellan de statliga, regionala och kommunala insatserna i syfte att slå vakt om en nationell kulturpolitik, främja kulturell mångfald och geografiskt jämlik fördelning av kulturutbudet,
- verka för att kulturpolitiska aspekter på utvecklingen beaktas inom andra samhällsområden,
- främja kulturpolitisk utvecklingsverksamhet samt förbättra metoderna för uppföljning och utvärdering av kulturpolitiken i syfte att öka och sprida den samlade kunskapen inom kulturområdet.

Dessa målsättningar har gällt oförändrade sedan Riksdagens beslut om ny nationell kulturpolitik 1996. Ansvaret för amatörkulturen är alltså inte formulerat explicit i kulturrådets uppdrags- eller målbeskrivningar. I villkoren för anslagsposten bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling etc, (28:2) finns däremot uttryckliga direktiv om bidragsgivningen till bl a de centrala amatörkulturorganisationerna. Bidraget ska avse tillgängliggörandet av kulturupplevelser för en bred allmänhet och stimulera det egna skapandet.

I Kulturrådets informationsbroschyr om den egna verksamheten nämns amatörkultur inte överhuvudtaget. Framställningen domineras av formuleringar om vikten av att konstnärerna, dvs de professionella utövarna, ska ha "förutsättningar att arbeta och utvecklas och att deras konstnärliga uttryck ska ha möjligheter att möta publiken". Vad i övrigt är, är hänvisningar till allmänna formuleringar om de nationella kulturpolitiska målsättningarna om kultur av hög kvalitet, tillgänglig för alla. Begreppen "kultur" och "kvalitetskultur" blir således ständigt fast länkat till och därmed avhängigt de professionella utövarna/konstnärerna. Perspektivet är alltid den professionelle utövarens, inte kulturupplevelsen hos mottagaren/deltagaren, även om det naturligtvis också finns en rad formuleringar om vikten av att tillgängliggöra kulturen, som t ex genom att systematiskt arbeta för att undanröja hinder för människor att ta del av kulturutbudet.

Ansvaret för amatörkulturfrågorna har annars funnits på Kulturrådet sedan myndigheten inrättades i mitten av sjuttioalet. När huvuddelen av folkbildnings- och folkrörelsebidragen övergick till Folkbildningsrådet i början av 1990-talet blev stödet till de centrala amatörorganisationerna, de lokalhållande organisationerna och bidraget till föreläsningverksamhet till föreningar som inte är anslutna till något studieförbund kvar hos Kulturrådet.

Kulturrådets låga profil när det gäller amatörkultur, trots det formella ansvaret och trots att ett större fokus på amatörkulturfrågorna hade varit lätt att motivera med hänvisning till flera av Kulturrådets övergripande målsättningar, har under lång tid varit föremål för stort missnöje bland amatörkulturorganisationerna. Detta anges som den kanske avgörande faktorn för bildandet av Amatörkulturens samrådsgrupp – **ax** för tioalet år sedan. Kulturrådet menar man, har inte tagit sitt uttalade ansvar och har alltid valt att behandla amatörkulturens organisationer styvmoderligt med hänvisning till den huvuduppgift man anser sig ha: att stödja de professionella utövarna. Exempelvis har Kulturrådet aldrig organiserat någon konferens med temat amatörkultur och man har heller aldrig ansett det som nödvändigt att inrätta referensgrupper på amatörkulturområdet. Kulturrådets senfärdiga hantering av 2007 års förstärkning av anslaget till de centrala amatörkulturorganisationerna, bidrog inte heller till att öka dessas förtroende för Kulturrådets värdering av området. Amatörerna har under de senaste åren uteslutits från stöd som tidigare stod öppna för ansökan från alla kulturaktörer. Detta har gällt utbyte med utlandet lika väl som allmänt utvecklingsarbete. Innan Kulturrådet bedömt aktörernas projektens syften och aktörernas kvalitet har man ställt frågan om dessa är professionella eller ej. Ansökningar som gällt icke-professionella aktörer har avvisats med hänvisning till principskäl.

Kulturrådet har alltså som uppgift att fördela medel till de centrala amatörkulturorganisationerna. Anslagsposten, som senare år och t o m 2006 uppgått till ca 7 miljoner kronor, förstärktes i 2007 års budget med 5 miljoner kronor. Den i media förmedlade motiveringen till anslagsökningen var att stärka tillgängliggörandet av kulturupplevelser för en bred allmänhet och stimulera det egna skapandet, dvs den målsättning som redan tidigare gällde för anslagsposten. Fördelningen av 2007 års verksamhetsbidrag till de centrala amatörkulturorganisationerna genomfördes i två etapper; ett första beslut som fördelade de ursprungliga 7,2 miljoner kronorna och ett senare som fördelade de resterande 5 miljonerna (*bilaga 1*). I den första fördelningen, i december 2006, beslutade Kulturrådet att betala ut verksamhetsbidrag till samma organisationer som fick verksamhetsbidrag 2006 och med samma belopp som då. Motiveringen var att det skulle göras en översyn av direktiven för anslagsposten och att resterande medel skulle fördelas då översynen var genomförd.

Vid fördelningen av anslagstillskottet, som skedde så sent som i juni 2007, konstaterade Kulturrådet att man inte kunnat genomföra den grundliga genomlysning av det mest ändamålsenliga sättet att använda förstärkningen. Istället var styrelsens slutsats att de grundläggande kriterierna för anslagsposten också skulle gälla för 2007, dvs att organisationerna i huvudsak ska samla utövande amatörer, att de ska vara rikstäckande, vara demokratiskt uppbyggda och till någon del täcka kostnaderna genom medlemsavgifter. Därutöver skulle Kulturrådet i 2007 års bidragsgivning prioritera ansökningar utifrån en avvägning mellan verksamhetens medlemstal, antal medlemsföreningar, verksamhetens geografiska spridning samt aktivitetsgrad. Slutligen skulle bidragsnivån bedömas utifrån verksamhetens ekonomiska behov samt förmåga att utifrån ett ”kulturpolitiskt perspektiv hantera ett tillfälligt ekonomiskt tillskott”. Organisationer som också får bidrag från andra myndigheter och/eller vars verksamhet huvudsakligen är inriktad på utbildnings- och kursverksamhet skulle inte prioriteras.

Sju organisationer, som inte erhållit bidrag i första beslutsomgången, fick i andra fördelningstillfället dela på 1,2 av de 5 miljonerna. Samtliga bedömdes uppfylla ovannämnda kriterier för centrala amatörkulturorganisationer. Resterande del av anslagstillskottet för-

delades som ytterligare bidrag till 15 av de 19 organisationer som erhöll bidrag i den första fördelningsomgången. Kulturrådets motivering var att dessa föreningars verksamhet stämmer väl överens med ovan redovisade direktiv och prioriteringar. Inklusivt de två sistnämnda: att de vid en samlad bedömning hade stora behov av ytterligare bidrag samt goda förutsättningar att förvalta detta tillfälliga ekonomiska tillskott. Fördelningen per organisation i andra omgången resulterade i en tilldelning per organisation som tillsammans med fördelningen i det första motsvarade organisationernas sökta belopp.

Ungdomsstyrelsen

Ungdomsstyrelsens uppdrag är bl a att fördela bidrag till och stödja metodutveckling inom ungas fritid och föreningsliv samt frivilligorganisationer som främjar integration och motverkar diskriminering. Målsättningarna för bidragsgivningen till ungdomsorganisationer är att:

- främja barns och ungdomars demokratiska fostran
- främja jämställdhet mellan könen
- främja jämlikhet mellan olika ungdomsgrupper
- ge barn och ungdomar en meningsfull fritid
- engagera fler ungdomar i föreningslivet

För att erhålla bidrag från Ungdomsstyrelsen som ungdomsorganisation måste organisationerna vara självständiga, demokratiskt uppbyggda och deras verksamhet ska inte strida mot demokratins idéer. Dessutom måste andelen ungdomsmedlemmar i åldersgruppen 7-25 år utgöra minst 60 procent av organisationens totala medlemsantal.

Ungdomsstyrelsen fördelar två slags bidrag till organisationerna; dels organisations-stöd, dels "särskilt bidrag". Organisationsstödet ges i sin tur i tre former: struktur-, utvecklings- eller etableringsstöd. Stödet förutsätter att organisationen har minst 1 000 medlemmar i åldersgruppen 7-25 år samt lokalavdelningar i minst tre län. Särskilt bidrag ges till organisationer som inte uppfyller samtliga ovannämnda kriterier, men som ändå bedöms ha särskilda skäl för att få bidrag.

Den sökande organisationen definierar själv organisationens verksamhet genom att välja någon av de använda organisationskategorierna, t ex religiös, politisk, nykterhet, miljö, kultur eller hobby

Sex av de i bilaga redovisade amatörkulturorganisationerna är mottagare av bidrag från Ungdomsstyrelsen. Amatörteaterns Riksförbund (ATR), Kontaktnätet, Musik- och Kulturföreningarnas Samarbetsorganisation (MoKS), Riksförbundet Unga Musikanter (RUM), UNGiKÖR och Sveriges Roll- och Konfliktspelesförbund (SVEROK). Dessa organisationer erhåller 2008 totalt 30,9 miljoner kronor, varav 20,2 miljoner av överskottsmedel från Svenska Spel.

Amatörkulturens behov

Ansvar för amatörkulturen

Det krävs enligt amatörkulturorganisationerna inte mycket för att kraftigt förbättra förutsättningarna för utövandet av amatörkultur i landet. Organisationerna efterlyser en samordning av det statliga ansvaret till en myndighet. På det sättet skulle amatörkulturen få en synligare plats bredvid den professionella kulturen med földeffekten att det därmed skapas en sammanhållen och tydligare bild av amatörkulturen som samhällskraft. Ur amatörkulturens perspektiv skulle en sådan omläggning också stärka amatörkulturorganisationernas representation och möjliggöra en framtida kanalisering även av det statliga stödet till lokalt kulturutövande via amatörernas egna organisationer. Idag varken kan eller vill studieförbunden representera amatörkulturen i dess fulla bredd. Trots stor verksamhet med amatörkultur kan företrädarna för folkbildning inte ersätta direktrepresentation från amatörkulturutövarna själva.

Ansvar för amatörkulturen måste alltså koncentreras och tydliggöras. Detta kan förefalla paradoxalt med tanke på att amatörkulturorganisationerna ägnar mycket energi åt att peka på hur svårt det är att dra en bestämd gräns mellan amatörkulturen och den professionella kulturen. Men en sådan reform är trots allt att föredra framför den nuvarande, otillfredsställande situationen.

Som framgått förmedlas idag den överlägset största delen av statens stöd via Folkbildningsrådet till studieförbunden. Samtidigt förmedlar både Kulturrådet och Ungdomsstyrelsen oberoende av varandra och med olika målsättningar bidrag till amatörkulturens riksorganisationer. Uppdelningen av det statliga ansvaret för amatörkulturen mellan Kulturdepartementet, Utbildningsdepartementet och Integrations- och jämställdhetsdepartementet är ett symptomatiskt tecken på splittringen i statens syn på amatörkulturen och på dess roll i samhället.

Till detta kommer att läget på den kommunala nivån idag ter sig ännu mera splittrat som en följd av den under 1990-talet genomförda omstruktureringen av nämnds- och förvaltningsorganisationerna.

Förändringen av denna idag otillfredsställande och för amatörkulturen ogynnsamma ansvarsuppdelning är av högsta prioritet för amatörkulturens organisationer. I första hand förordar man en förändring som innebär att de statliga insatserna samlas till *en* statlig myndighet, förslagsvis Kulturrådet. Men detta måste också kompletteras med en verksamhetsinstruktion som tydligare än vad som är fallet idag visar på Kulturrådets ansvar för amatörkulturfrågorna. Det har i amatörkulturledet även höjts röster för en uppdelning av Kulturrådet på två myndigheter. En som tar ansvar för stöd och utveckling av institutioner och en som ansvarar för det fria kulturlivet inklusive amatörkulturen.

Ett tredje alternativ som diskuteras, är att skapa en ny statlig myndighet som får ansvaret för all statlig bidragsgivning till amatörkulturen.

Betydelsen av åldersintegrerad verksamhet

Ovan beskrivna splittring får konkreta negativa följder bl a genom att försvåra genomförandet av en hjärtefråga för flera amatörkulturorganisationer: att bedriva en åldersintegrerad verksamhet där ungdomar och vuxna utövar kulturaktiviteter tillsammans. En bärande tanke i många amatörkulturföreningars verksamhet är det åldersöverskridande perspektivet. Idén att aktiviteterna ska engagera utövare av alla åldrar samtidigt. Är det något som behövs i dagens samhälle, så är det en återgång till tiden när inte åldern var en faktor för att skilja människor, då istället människor av alla åldrar samlades i gemensamma aktiviteter.

Idag finns i kommunerna, och kanske mest i de kommuner som har stora befolkningsgrupper med invandrarbakgrund, en växande övertygelse om att mötesplatser, där man kan träffas i gemensamma verksamheter oberoende av ålder, kön eller etnisk bakgrund, underlättar integrationen och motverkar utanförskap. Ändå försvårar de befintliga regelverken uppkomsten och utvecklingen av sådana mötesplatser inom amatörkulturen. Vid utövande av amatörkultur får ungdomar som tillhör ett ungdomsförbund bidrag både till riksorganisationen och för verksamheten i föreningen. Tillhör samma ungdomar en kulturorganisation får de bekosta sitt kulturutövande själva. Amatörkulturorganisationerna efterlyser likabehandling av barn och ungdomars kulturverksamhet oberoende av formen för verksamhetens organisering. Det är rimligt att alla barn och ungdomar bör ges samma värde vid fördelningen av verksamhetsbidrag. Det borde exempelvis vara en självklarhet att äldres förmedling av kulturarv till barn och ungdomar stöds av samhället.

Studieförbundens studiecirkelverksamhet har visserligen idag¹⁵ en åldersspridning i åldersgrupperna 15-24, 25-65 och >65 som nästan exakt motsvarar befolkningens, men den höga andelen deltagare i den lägsta åldersgruppen förklaras av musikverksamheten i rockcirkel etc som inte precis kännetecknas av åldersintegration och som dessutom domineras av unga män och i betydligt mindre utsträckning lockar de unga kvinnorna.

Ökad kunskap om amatörkulturen är nödvändig

En positiv följd effekt av omläggningen skulle dessutom bli förbättrade möjligheter att skapa rättvisande och pålitliga statistikunderlag om amatörkulturen. Inte ens studieförbundens statistik är uppdelad på ett sådant sätt att den skiljer mellan framträdanden av amatörer och professionella och amatörkulturens riksorganisationer har inte tillräckliga resurser för att själva samla in och publicera relevant statistik om området. Insamling av fakta försvåras ytterligare genom att det lokala stödet till föreningslivet på många håll helt avskaffats och på andra håll kraftigt beskurits.

Den styrfilosofi som under ett par decennier dominerat - mål- och resultatstyrning - förutsätter förutom en tydlig målbild höga krav på uppföljning och utvärdering.

Ett viktigt inslag i arbetet med att införa olika varianter av styrformen har också varit att försöka inplantera resultattänkande i verksamheterna och utveckla nya instrument för uppföljning och utvärdering. Förekommer utvärdering i tillräcklig omfattning, med rätt inriktning, blir informationen till nytta, d v s leder den till fördjupad förståelse av verksamheten och dess förutsättningar, ökad självkänedom hos aktörerna och kan ligga till grund för beslut bl a om verksamhetens finansiering och utformning.

---

¹⁵ Folkbildningsrådets årsredovisning 2006

Stärk utvecklingsarbetet och forskningen om amatörkultur

Amatörkulturen har starka ambitioner att utvecklas. Utveckling kan betyda olika saker inom olika genrer. En samordning enligt ovan skulle också stärka det gemensamma utvecklingsarbetet och underlätta samordnade forskningsinsatser på initiativ av organisationerna själva. Slutsatserna i *Vem får vara med?*, beträffande studieförbundens otillräckliga utvecklingsförmåga, är återigen ett argument.

Amatörkulturens samrådsgrupp – **ax**, har tidigare föreslagit att ett särskilt statligt stöd för stimulans av kvalitetsarbetet inom amatörkulturen enligt dansk modell skall införas. Den föreslagna ansvarsomläggningen skulle förbättra amatörkulturens möjligheter att utveckla dessa för utveckling och verksamhetsanalys viktiga instrument.

Ett viktigt hjälpmedel för utvecklingsarbetet kan bli den Amatörkulturakademi som på initiativ från Amatörkulturens samrådsgrupp – **ax** bildats gemensamt av dessa och samtliga studieförbund. Amatörkulturakademien bör ges möjlighet att fördela utvecklingsstöd. Varje år bör man någonstans i Sverige ge ambitiösa amatörer möjlighet att genomföra ett större projekt där amatörerna får stöd av professionella kulturarbetare de själva väljer ut.

Amatörkulturakademien bör ges en egen finansiering som möjliggör en utveckling i linje med de önskemål som formuleras av dess nyvalda ledamöter och i enlighet med de syften som gemensamt formulerats av huvudmännen:

*Svenska Amatörkulturakademien bildas för att markera amatörkulturens betydelse i det svenska samhället – bidra till amatörkulturens utveckling, öka synligheten samt stimulera till forskning och forskningsanvändning. Bildarna är samtliga åtta studieförbund och Amatörkulturens samrådsgrupp, **ax**, med 18 riksorganisationer som medlemmar. Initiativtagarna vill genom bildandet av Amatörkulturakademien främja allas möjlighet att vara kreativa och delta aktivt i kulturen, stimulera utveckling och forskning inom amatörkultur, bidra till att amatörkulturen är utmanande och ifrågasättande samt att verka för att fler ska engagera sig inom amatörkulturen.*

En viktig del av utvecklingsarbete är forskning om amatörkultur på amatörkulturens egna villkor. Likaså att forskningsresultat kan nyttiggöras av ledare och utövare. Idag är folkbildningsforskningen mycket ofta historiskt inriktad och enbart en mycket liten del av forskningsresurserna används till forskning om amatörkulturutövande. **ax** bildades 1997 genom arrangemanget av ett seminarium för möte mellan forskare och praktiker. Som framgått har **ax** med stöd från UNESCO 2001 organiserat ännu ett seminarium för möte mellan forskare och utövare. Forskning om amatörkulturens roll för samhället, utvecklingspotentialer, metoder mm behöver ökat stöd och organiseras utifrån ett kreativt samspel mellan forskarvärlden och kulturutövarna själva.

Internationellt utbyte – världen i Sverige

Amatörkulturorganisationerna deltar i nordiska, europeiska och världsomfattande nätverk. Dessa är uppdelade efter kulturella uttryck och har ofta anknytning som ngo-er till UNESCO. Det internationella utbytet har flera funktioner. Efter andra världskriget uppmuntrades internationellt utbyte mellan kulturorganisationer i Europa för att bygga förtroende, skapa förståelse för kulturella likheter och olikheter, bidra till fred. Med dagens globalise-

ringsoro kan det finnas liknande skäl för att uppmuntra utbyte som omfattar Europa men också når längre ut i världen.

Kulturrådet och Svenska Institutet har tidigare lämnat stöd till utbyten. Idag avvisas ansökningar från amatörkulturutövare av princip. Det är i det närmaste omöjligt att få stöd till internationellt utbyte, arrangemang av internationella möten och konferenser för utövare av amatörkultur oberoende av kvaliteten i verksamheten.

Internationellt utbyte är inte bara viktig för skapande av kulturell förståelse utan har stor betydelse för stimulans av kvaliteten i verksamheten. Deltagande på festivaler och tävlingar i körsång, teater eller dans där de främsta utövarna väljs ut av de riksorganisationer eller internationella organisationer som är verksamma på området är en viktig morot för kvalitetsutvecklingsarbete. Sverige bör också ha råd att välkomna gäster från utlandet. Idag finns inga stöd för detta. Många kulturformer har svårt att finansiera deltagande från andra länder då villkoren förväntas vara att mottagarlandet bekostar resa och uppehålle från gränsen.

Organisationernas samarbeten internationellt behöver stödjas för att existerande nätverk skall kunna upprätthållas och nya bildas. Det är viktigt att man stödjer både nordiska, europeiska och världsomfattande nätverk. Sverige bör också ta ett ansvar för att öppna upp de nordiska nätverken för amatörutövarna i länderna runt Östersjön och stödja medverkan från dessa länder via stipendier till resor och uppehålle.

Samtidigt som amatörkulturpolitiken behöver uppmärksamma behovet av ökat internationellt utbyte måste vi också se att världen finns här hemma. Amatörkulturen inom invandrarföreningar, medverkan av minoriteters och invandrares kultur i de traditionella amatörkulturorganisationernas verksamhet behöver utvecklas. Medlemmarna i ax har ett stort intresse för att öka samverkan med minoritets- och invandrargrupper, men det krävs nya metoder, särskilda inbjudningar, kartläggningar för att möjliggöra detta. Goda exempel på samverkan behöver lyftas fram. ax vill ta nya initiativ för att bygga broar i Sverige mellan grupper som alltför sällan samverkar. För detta krävs både metodutveckling och nya resurser.

Skattepolitiken

Tillgången på goda ledare är viktig för amatörkulturen och rekryteringen är oftast svår. De kommunala bidragen till föreningarna har på de flesta platser minskat och i flera kommuner avskaffats helt. Minskningen av resurserna har lett till färre aktiviteter, lägre kvalitet i verksamheterna och till att föreningar lagts ned. Skattelagstiftningen är utformad så att vissa ideella verksamheter ges förmåner som inte gäller för andra. Idrottsföreningar är befriade från arbetsgivaravgift och särskild löneskatt för ersättningar till idrottsutövare, tränare, domare och ledare som är direkt involverade inom den idrottsliga verksamheten (ej administration och styrelsearbete) när arvodet är mindre än ett halvt basbelopp. Skillnaderna i skattelagstiftningen, mellan två för samhället viktiga verksamheter som båda bedrivs under knappa omständigheter, kan inte anses vara motiverad eller rättvis. Förslag om rättvisa skatteregler som återkommande lagts i riksdagen har inte lett till ändring av reglerna. Dessa skatteförmåner för idrottsföreningarna föreslås utvidgas till att även gälla ideell kulturverksamhet.

Amatörkulturkonsulenter behövs

Amatörkulturen återkommer till behovet av amatörkulturkonsulenter som en del av stärkandet av infrastrukturen. Man framhåller också att konsulenterna måste vara ämneskunniga och inte generalister. Det behövs stora insatser för att stimulera och stödja kvalitetsutveckling om amatörkulturens som bygger på möten mellan människor skall klara konkurrensen med nya media och nya kommersiella kulturaktörer. Den förra kulturutredning föreslog inrättande av tjänster som länskonstnärer för stöd till amatörverksamheter. De tjänster som skapats, bl a som danskonsulenter, har ägnat mycket liten del av sin verksamhet till att stödja och stimulera amatörutövande. Det är en omöjlig uppgift att kombinera amatörutveckling med allmänt främjandearbete inom ett kulturområde. De konsulenter som varit framgångsrika i sitt stöd till amatörkulturen har haft sin huvudinriktning på just detta, att stödja utveckling av amatörteater, körer mm. Konsulenterna skulle kunna organiseras direkt av det nya statliga organ som ovan föreslås administrera amatörkulturens bidrag, men ett alternativ till detta skulle kunna vara att amatörorganisationernas samverkansorganisation **ax** ges ett sådant uppdrag.

Vad vill och kan amatörkulturföreningarna bidra med?

Kulturutredningens direktiv säger bl a att förutsättningarna för att bredda ansvaret för kulturverksamheter i samhället ska undersökas. Amatörkulturens på alla plan stora betydelse i samhället har utförligt redovisats. En tolkning av kulturutredningens direktiv är att icke-offentliga organisationer, kanske på amatörkulturens område, ges möjlighet att överta vissa uppdrag som hittills ålagts statliga eller regionala myndigheter. Amatörkulturen är beredd att diskutera ett sådant ökat ansvarstagande och exempel har redan nämnts.

Det framstår som tydligt att amatörkulturorganisationerna är övertygade om att amatörkulturen också framöver kan vara en aktiv och positiv kraft i samhället och på så sätt medverka till samhällets utveckling, men det krävs en bättre dialog med statens representanter.

Källor och litteratur

- Amnå, Erik, *Former för samhällsengagemang* (Göteborg 2006)
- Englund, Claes, *Bidrag till centrala amatörorganisationer* (Kulturrådet, 2004)
- European Commission, *European Cultural Values* (2007)
- Farago, Lars och Sjösten, Nils-Åke, *Vi skapande människor* (Amatörkulturens samrådsgrupp – ax, 1996)
- Florida, Richard, *Den kreativa klassens framväxt* (Göteborg, Daidalos, 2006)
- Folkbildningsrådet, *Årsredovisning med verksamhetsberättelse 2006*.
- Olsson, Lars-Erik, *Ett delvis ensamt liv* (Ersta Sköndal Högskola, 2007)
- Putnam, Robert, *Den ensamme bowlaren* (Stockholm, SNS, 2001)
- Statens kulturråd, *Den Kulturella välfärden – Elitens privilegium eller möjlighet för alla? Svenska folkets kulturvanor 1976–1999* (Stockholm, 2002)
- SCB, *Föreningslivet i Sverige: välfärd, socialt kapital och demokratiskola*. I *Levnadsförhållanden* (Vol. Rapport 98): Vogel, J & Hjerm, M (Stockholm, 2003).
- SOU 2004:51 *Vem får vara med? En belysning av folkbildningens relation till icke-deltagarna*.
- SOU 2007:67 *Rörelser i tiden*
- Statskontoret, *Bidrag till ideella organisationer* (2004)
- Svenska Unescorådet, Utbildningsdepartementet, *Kartläggning av nordisk amatörkultur-forskning* (Stockholm, 2003)
- Svenska Unescorådet, Utbildningsdepartementet, *Amatörkultur – Vetenskap och Verklighet. Seminarierapport* (Stockholm, 2003)
- Sörlin, Sverker, ”Kunskapssamhället och kulturen” i *Kulturen i kunskapssamhället* red Sverker Sörlin (Nora, Nya Doxa, 2003)
- Wijkström, Einarsson, Larsson, *Staten och det civila samhället* (Socialstyrelsen, 2004)
- Amatörkulturorganisationernas årsredovisningar

*Bilaga 1***Fördelning av bidrag till centrala amatörkulturorganisationer 2007**

De organisationer som fick bidrag som centrala amatörkulturorganisationer 2007 var:

- Amatörteaternas Riksförbund (ATR)*	2 700 tkr
- Sveriges Arbetarteaterförbund (ATF)*	600 tkr
- Sverigefinska Riksförbundet/Amatörteaterförbundet*	600 tkr
- Föreningen för tidig musik (FFTM)*	190 tkr
- Sveriges Orkesterförbund (SOF)*	1 765 tkr
- Sveriges Spelmäns Riksförbund (SSR)*	420 tkr
- Sveriges Dragspelares Riksförbund (SDR)	30 tkr
- Riksföreningen för folkmusik och dans (RFoD)*	680 tkr
- Svenska Folkdansringen*	530 tkr
- Samarbetsnämnden för folklig dans	150 tkr
- Sveriges Hembygdsförbund (SHF)*	335 tkr
- KÖRSAM*	340 tkr
- Sveriges Körförbund*	1 300 tkr
- Sveriges Kyrkosångförbund	368 tkr
- Svenska Arbetarsångarförbundet (SAS)*	202 tkr
- Svenska Missionskyrkans Musikkårer (SMM)*	80 tkr
- Svenska Missionskyrkans Sångarförbund (SMS)*	250 tkr
- Riksförbundet Svensk Fotografi (RSF)*	215 tkr
- Sveriges Film- och Videoförbund (SFV)	94 tkr

Organisationer markerade med * fick bidrag även i den andra beslutomgången, vilket innebär en total bidragsgivning motsvarande det sökta beloppet.

1,2 miljoner kronor av de tillkommande 5 miljonerna fördelades till följande organisationer, som inte erhållit bidrag i första beslutsomgången:

- Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd (ArbetSam)	250 tkr
- Amatörkulturens samrådsgrupp – ax	350 tkr
- Berättarnätet Sverige	60 tkr
- KFUK-KFUM:s sångarförbund	62 tkr
- Liv i Sverige	100 tkr
- Riksförbundet Lokalrevyer i Sverige (LIS)	300 tkr
- Riksförbundet Visan i Sverige	100 tkr

*Bilaga 2***Amatörkulturens organisationer****Samarbetsorganisationer*****Amatörkulturens samrådsgrupp - ax***

ax bildades 1996 och verkar som samarbetsorgan för Sveriges rikstäckande amatörkulturella organisationer. **ax** uppgift är att företräda svensk amatörkultur i frågor av gemensamt intresse gentemot myndigheter, institutioner och organisationer. Sedan starten har **ax** roll som opinionsorgan fått stor betydelse för amatörkulturen. **ax** beviljades för första gången bidrag för verksamheten av Kulturrådet 2007 med 350 tkr.

ax uppdrag är att:

- öka kontakterna mellan amatörkulturens olika genrer,
- stimulera kunskapsutveckling mellan praktiker och forskare,
- på olika sätt verka för amatörkulturens utveckling både vad gäller kvalitet, omfattning och dess relationer till samhällets kulturorgan.

ax 18 medlemsförbund är:

- Kontaktnätet
- Amatörteatrarnas Riksförbund (ATR)
- Lokalrevyer i Sverige (LIS)
- Sveriges Arbetarteaterförbund (ATF)
- Föreningen för tidig musik (FFTM)
- Sveriges Orkesterförbund (SOF)
- Sveriges Spelmäns Riksförbund (SSR)
- Riksförbundet unga musikanter (RUM)
- Riksföreningen för folkmusik och dans (RFoD)
- Svenska Missionskyrkans Musikkårer (SMM)
- Svenska Folkdansringen
- Svenska Hemslöjdföreningarnas Riksförbund (SHR)
- Sveriges Hembygdsförbund (SHF)
- KÖRSAM
- Sveriges Kyrkosångsförbund
- Sveriges Körförbund
- Svenska Arbetarsångarförbundet (SAS)
- UNGIKÖR

KÖRSAM

KÖRSAM har som sin uppgift att verka som samrådsorgan för de organiserade kör- förbunden i Sverige och verksamheten kompletterar det som görs av andra organisationer, inkl medlemsorganisationerna. KÖRSAM har alltså inga medlemmar i form av aktiva utövare. KÖRSAM söker bl a medel för olika centrala projekt inom det fria körlivet. KÖRSAM fungerar som en mötesplats med möjlighet för medlemsförbunden att dela erfarenheter av körarbete och verka för allt större samhörighet mellan förbunden. Målsättningen är att därigenom kunna utgöra en tydlig och enad röst från körlivet in i svenskt kulturliv.

Från att tidigare erhållit ett större verksamhetsbidrag från Kulturrådet, minskade verksamheten under 80-talet och KÖRSAM blev i huvudsak ett samrådsorgan som inte sökte bidrag. 2007 erhöll KÖRSAM verksamhetsbidrag med 340 tkr från Kulturrådet.

2006 var följande förbund medlemmar i KÖRSAM:

- Föreningen Sveriges körledare (FSK)
- KFUK-KFUM:s sångarförbund
- Pueri Cantores Sverige (tidigare S:ta Cecilias Akademi)
- Sveriges Körförbund
- Svenska Arbetarsångarförbundet (SAS)
- Svenska Baptisternas Sångarförbund
- Svenska Missionskyrkans Sångarförbund (SMS)
- Sveriges Kyrkosångsförbund
- UNGiKÖR
- Metodistkyrkans sångarförbund (vilande medlem)

Samarbetsnämnden för folklig dans

Samarbetsnämnden är ett samarbetsorgan för institutioner och organisationer som är verk-samma inom folkdansområdet och har alltså inga enskilda eller gruppmedlemmar. Upp-giften är att tillvarata och utveckla det folkliga dansområdet genom bl a seminarier och dokumentationsprojekt. Samarbetsnämnden är i sin tur medlem i Svensk Danskommitté. Samarbetsnämnden för folklig dans fick 2007 150 tkr i bidrag från Kulturrådet.

De centrala amatörkulturorganisationerna som är medlemmar i Samarbetsnämnden är Riksföreningen för folkmusik och dans (RFoD), Svenska Folkdansringen och Sveriges Spelmäns Riksorganisation (SSR). Bland övriga medlemmar kan nämnas Danshögskolan, Dansmuseet, Erik Sahlström Institutet och Gammaldansarnas Riksförbund.

Amatörkulturens riksorganisationer efter verksamhetsområde

För att underlätta en överblick har amatörkulturorganisationerna i följande genomgång fördelats i åtta grupper, beroende på verksamhetsinriktning. Det är viktigt att påpeka att denna kategorisering, eller vilken kategorisering som än hade valts, inte kan bli konsekvent eftersom många av organisationerna har verksamheter som kliver över kategori-gränserna. Organisationerna inom kategorin Hembygd och kulturarv är t ex inte ensamma om att vårda kulturarvet. Samtliga områden kan sägas representera kulturarvet genom sin roll som bevarare av kulturarvet i materiell och/eller immateriell form.

De åtta områdena är:

- Hembygd och kulturarv
- Körverksamhet
- Musik
- Dans
- Teater/Scenkonst
- Spel
- Film och Fotografi

- Arrangörsföreningar

Hembygd och kulturarv

Sveriges Hembygdsförbund

Sveriges Hembygdsförbund (SHF) organiserar föreningar som huvudsakligen förvaltar det materiella kulturarvet och kulturmiljön i form av byggnader och föremål. Men inom SHF bedrivs också aktiviteter som folkdans, bygdespel, folkmusik och framförallt slöjd och hantverk. I hembygdsföreningarna finns hantverksgrupper, dräktgrupper, textilgrupper osv.

En enkätundersökning som genomfördes bland de drygt då 1 800 medlemsföreningarna 2003 visade att föreningarna tillsammans ansvarade för drift och/eller underhåll av mer än 9 000 byggnader, samlingar bestående av 2,2 miljoner föremål och närmare 10 000 hyllmeter arkivmaterial. Antalet besökare på föreningarnas hembygdsgårdar och andra anläggningar uppskattas i samma undersökning till 3,3 miljoner.

Hembygdsföreningarna har ett ökande medlemstal och även antalet föreningar blir fler. Sedan den förra undersökningen i slutet av nittioalet har antalet medlemsföreningar ökat med 90 och antalet medlemmar med närmare 30 000 till totalt 430 000.

SHF är alltså en betydligt större organisation än övriga. På SHF:s kansli i Stockholm finns också redaktionen för organisationens tidskrift Bygd & Natur som utkommer med 5 nr/år. I den ingår medlemsbladet Aktuellt. Tidskriften är både allmän tidskrift och föreningstidskrift och distribueras i 5 exemplar till varje lokal förening.

Verksamhetens bredd speglas i de anslag SHF erhåller från olika organ. Utöver Kulturrådets bidrag till SHF i egenskap av central amatörorganisation (335 tkr, 2007) bidrar Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket med betydande belopp.

Svenska Hemslöjdföreningarnas Riksförbund (SHR)

SHR bildades 1912 och ser som sin främsta uppgift att främja, utveckla och föra kunskapen om den svenska slöjdtraditionen vidare och företräda sina medlemmar utåt. Den svenska hemslöjdsrörelsen har sin grund i folktraditionen men man är också medveten om olika kulturers påverkan på varandra. 1989 omorganiserades SHR till den ideella hemslöjdsorganisation den är idag.

Hemslöjden är en bred rörelse med en mångfald av medlemmar, både yrkesverksamma slöjdare och dem som slöjdar på fritiden. Hemslöjdsrörelsen arbetar med inspiration ur folktraditionen men verkar också för ett modernt formspråk med ambitionen att representera samtiden. Ett viktigt syfte är att använda och utveckla de lokala naturmaterialen, allt i enlighet med normerna för en hållbar utveckling.

Till förbundet är 28 medlemsföreningar/förbund anslutna: en riksorganisation, tre riksföreningar och 24 länsföreningar/-förbund. Till de 28 medlemsföreningarna/-förbunden är i sin tur 70 lokala, ideella slöjdföreningar anslutna. Antalet medlemmar uppgår totalt till ca 15 000.

SHR får stöd av Kulturdepartementet via Nämnden för hemslöjdsfrågor (NHF).

Tidskriften *Hemslöjden*, Sveriges största tidskrift för slöjd och hantverk, ges ut av SHR och utkommer med sex nummer per år. Tidskriften är både medlemstidskrift och allmän tidskrift och spelar en central roll inom hemslöjdsrörelsen genom att lyfta fram de prioriterade frågorna inom hemslöjdsrörelsens arbete.

För att stärka hemslöjdens position i samhället krävs att slöjden syns och att slöjdarna får avsättning för sina produkter. SHR har som en av sina målsättningar att verka för en rationell organisation av försäljning av hemslöjdens produkter. Detta sker genom Svensk Slöjd AB, som ägs av SHR, samt genom de till hemslöjdsföreningarna anslutna 23 hemslöjdsbutikerna i landet.

SHR arbetar med barn- och ungdomsverksamhet genom det hundratal slöjdklubbar som drivs över hela landet för barn mellan 7-14 år. Slöjdklubbarna drivs av hemslöjdföreningar, hemslöjdskonsulenter och Studieförbundet Vuxenskolan. Erfarenheterna från projekt *Slöjdcirkus* som var ett tvärkulturellt projekt i mötet mellan slöjdekunskap, teaterns berättarkonst och musiken tas tillvara i arbetet med Slöjdklubben.

Sångkörer

Sveriges Kyrkosångsförbund (SKf)

Sveriges Kyrkosångsförbund (SKf) är en självständig organisation inom Svenska kyrkan men i nära samarbete med den rikskyrkliga organisationen. SKf startades på 1920-talet och organiserades om 1975. Körsångarna utgör den största lekmannagrupp som aktivt deltar i Svenska kyrkans verksamhet.

Riksförbundet är uppbyggt av 21 regionala förbund. Körerna är anslutna till regionförbunden som har professionella kyrkomusiker anställda som förbundsdirigenter. Förbundet samlar totalt 80 000 medlemmar anslutna till en kör eller de dans- och instrumentalsambler som också ryms i förbundet. Antalet körer är ca 4 000 och ungefär hälften av dessa är för barn och ungdom. Till förbundet är också anslutna sju stycken nationella förbund.

Sveriges Kyrkosångsförbund är landets i särklass största körorganisation. SKf:s främsta uppgift är att stödja körerna – körledarna och körsångarna – med en utvecklande och inspirerande verksamhet.

2007 fick SKf som central amatörorganisation 368 tkr. Kansli och redaktion för förbundets tidskrift *KyrkoKörJournalen* finns i Uppsala. Tidskriften ges ut med 6 nr/år och är en allmän tidskrift utan koppling till medlemskapet.

Riksförbundets huvuduppgifter är utbildning, materialproduktion, information och opinionsbildning. Utbildningen riktas främst mot koristerna, men också mot kyrkomusiker/körledare och präster.

Förbundet har under åren bidragit till att ny körmusik komponerats, genom de tonsättaruppdrag som regelbundet går till landets tonsättare.

Sveriges Körförbund

Sveriges Körförbund bildades 1997 genom en sammanslagning av dåvarande Svenska Sångarförbundet och Sveriges Körförbund och har till ändamål att verka för körsångens utveckling, sprida kännedom om och öka intresset för körsång samt att företräda svensk körsång. Det senare sker bl a genom ett aktivt arbete inom ett flertal nordiska och internationella körorganisationer. Bidrag till körsångens utveckling sker bl a genom kursverksamhet, symposier, festivaler och genom utvecklingsverksamhet. Utvecklingsverksamheten vill sätta fokus på kulturell mångfald, interkulturell dialog och internationellt utbyte, turné- och arrangörsverksamhet samt att skapa förutsättningar för ett professionellt utövande av körmusik.

Med medlemmar i samtliga län är Sveriges Körförbund det största profana körförbundet. Medlemskörerna bildar regionförbund som i sin tur bildar riksförbundet. Sveriges Körförbund har idag 19 region- och länsförbund. Från att tidigare enbart organiserat blandade körer, mans- och damkörer har förbundet idag utvecklats till ett modernt förbund med alla förekommande körtyper som medlemmar. I förbundet ingår idag över 500 körer, ensembler eller grupper med tillsammans över 15 000 medlemmar fördelade på 16 olika körtyper. Sveriges Körförbund erhöll 2007 som central amatörkulturorganisation 1 300 tkr av Kulturrådet.

Sveriges Körförbunds Förlag och Nothandel försåg under många decennier svenskt körliv med en egen utgivning och tillhandahöll utgåvor från samtliga förlag, en verksamhet som numera uppgått i Gehrman's Musikförlag.

Förbundets tidning *KÖRSÅNG* är med en upplaga av 16 000 exemplar en av Sveriges största musiktidningar. Tidningen ges ut med 4 nr/år och distribueras till varje körsångare i förbundet, samt till prenumeranter.

I Sveriges Körförbund var den nu självständiga organisationen UNGiKÖR tidigare ungdomssektion

Svenska Arbetarsångarförbundet (SAS)

SAS bildades vid ett möte på ABF i Göteborg 1947 och är en politiskt obunden organisation, men arbetet ska ske i nära samarbete med ABF, där man är medlem, och präglas av arbetarrörelsens grundläggande värderingar. Förbundet har sex distrikt och har 45 körer med ca 800 medlemmar. Därtill finns ett fåtal individuella medlemmar. 2007 erhöll SAS som central amatörorganisation 202 tkr.

Arbetet i SAS sker helt igenom ideellt utan anställd personal. Kansli finns i Hägersten. Vid kongresserna utses förbundsdirigenter, som är ansvariga för olika körkategorier, dvs blandad kör, mans-, dam- resp ungdomskör. Dessa uppdrag är oavlönade hedersuppdrag. Också körledarna inom förbundet arbetar ideellt. Det finns idag svårigheter med rekryteringen av nya dirigenter, särskilt sedan ABF upphört med centrala kurser för sådana. Dirigentutbildningen är en fråga för SAS centralt, medan kursverksamheten för körister anordnas i första hand genom distrikten med ekonomiskt stöd från förbundet.

UNGiKÖR

UNGiKÖR grundades 1985 på initiativ av Sveriges Körförbund, där man tidigare utgjorde ungdomssektion. UNGiKÖR är en politiskt och religiöst obunden organisation som arbetar för barn- och ungdomskörer i Sverige. Kyrkokörer, skolkörer, sånggrupper, musik- och kulturskolekörer, fristående körer, studentkörer, manskörer, flickkörer, damkörer, ungdomskörer, etc.

UNGiKÖR är indelat i åtta olika distrikt som driver utveckling och samarbete mellan körerna på det lokala planet. 2007 hade förbundet knappt 4 700 medlemmar runt om i landet. Av dessa var 3 201 bidragsgrundande medlemmar, dvs mellan 7 och 25 år, i körer med föreningsverksamhet. UNGiKÖR finansieras av bidrag från Ungdomsstyrelsen. 2007 uppgick det samlade bidraget (inkl medel från Svenska Spel) till 2 017 tkr.

UNGiKÖR delar årligen ut ett stipendium på 25 000 kronor till *Årets barn- och ungdomskörledare*.

Musik

Föreningen för tidig musik (FFTM)

Föreningen för Tidig Musik (FFTM) bildades 1979 och arbetar för spridandet av den tidiga eller historiska musiken. FFTM med sin verksamhet stimulera till ett ökat allmänt intresse för historisk musik och för att den tidiga musiken ska få en större plats i konsert- och musikliv, vid utbildningar och i media. Föreningen gör med sitt ändamål att främja intresset för och utövandet av tidig musik (komponerad fram till ca 1750) ingen skillnad mellan professionellt och amatörutövande. Bland verksamheterna märks stipendie- och bidragsutdelning, information vid festivaler, lobbyverksamhet, debattinlägg och kurser. FFTM fungerar också som ett nätverk/kontakt nät för intresserade av äldre musik i Sverige och i Norden.

FFTM har ett litet men på senare tid ökande medlemstal, som den 1 januari 2007 uppgick till 831 st fysiska samt juridiska personer. Ökningen har fortsatt under 2007. Bland medlemmarna är en stor del amatörmusiker, men också ca 135 yrkesmusiker ingår. Medlemmarna är direktanslutna till riksorganisationen. Av tidigare lokalsektioner finns endast den i Västsverige kvar. Föreningen har kansli i Rikskonserters lokaler i Stockholm.

FFTM är en av de mindre organisationer som erhåller stöd från Kulturrådet som central amatörorganisation, 2007 190 tkr.

FFTM ger ut tidskriften *Tidig Musik*, Nordens enda facktidskrift om musik från tidernas begynnelse till klassicismen, som har utvecklats från ett medlemsblad till en allmän tidskrift. Tidskriften får stöd som kulturtidskrift från Kulturrådet. Tidskriften har fått en alltmer dominerande ställning inom FFTM.

Sveriges Orkesterförbund (SOF)

Sveriges Orkesterförbund, SOF, bildades vid en sammanslagning 1999 av Riksförbundet Sveriges Amatörorkestrar, RSAO, och Sveriges Orkesterföreningars Riksförbund, SOR.

SOF är organiserat nio distrikt, med egna styrelser och egna verksamheter. Bidraget 2007 som central amatörorganisation var 1 765 tkr.

Sveriges Orkesterförbund skall företräda medlemmarna genom att bilda nätverk, utbilda, informera, debattera och vara en resurs för bevarandet och utvecklandet av svenskt orkestertliv för alla åldrar. Bland målsättningarna för perioden 2007-2008 kan nämnas att stimulera samarbete mellan fritidsorkestrar, musik- och kulturskolor, högskolor och institutioner och ge ungdomar samma statliga bidragmöjligheter, oavsett förbundstillhörighet

Sveriges Orkesterförbund hade 2007 ca 330 medlemsorkestrar med 10 500 musiker inom blås-, kammar-, symfoniorkestrar, storband, sextetter och övriga. Det dominerande antalet orkestrar är blåsorkestrar. SOF har även enskilda medlemmar.

Medlemsorkestrarna spelar ca 2 400 konserter per år med omkring 495 000 personer i publiken.

SOF förmedlar också ca 1,4 Mkr i arrangörsstöd från staten till medlemmarna för engagemang av dirigenter, frilansmusiker och solister.

SOF engagerar sig i festivaler och tävlingar som exempelvis den återkommande Svensk Blåsmusikfestival, Jazzverk och ett flertal sommarläger. SOF:s notbibliotek om ca 5.000 verk är tillgängligt för utlåning. SOF driver även ett eget musikförlag.

Sveriges Spelmäns Riksförbund (SSR)

Sveriges Spelmäns Riksförbund är en sammanslutning av utövare och vänner av svensk folklig musik och har till ändamål att främja och företräda folkmusiken. Detta sker genom att hävda folkmusikens ställning som självständig konstform och omistligt kulturarv, samt vidmakthålla dess folkliga tradition och levandegöra dess musikaliska särart.

2006 bestod förbundet av ca 6 450 medlemmar fördelade på 25 spelmansförbund, gillen och spelmanslag runt om i landet. Fiolen är det dominerande instrumentet inom SSR. Spelkurser är till stor del inriktade på ungdomliga deltagare. Verksamhetsbidraget 2007 från Kulturrådet var 420 tkr.

Kansliet för SSR finns på Folkmusikens Hus i Rättvik, där det finns en halvtidstjänst för administration, ekonomihantering och service till SSR:s styrelse och alla medlemmar.

Riksförbundet unga musikanter (RUM)

Riksförbundet Unga Musikanter, RUM, är en riksorganisation för musikutövande ungdomar och elever på de svenska musik- och kulturskolorna. RUM var tidigare en ungdomssektion inom Riksförbundet Sveriges Amatörorkestrar, men grundades 1978 som en självständig ungdomsorganisation.

RUM ser som sin uppgift bl a att ordna kurser, läger och seminarier i en mängd ämnesområden samt att förmedla kontakter mellan musikintresserade inom och utom landet. På nationell nivå driver RUM sommarkursverksamhet och en riksmusikfestival för ungdomar. RUM driver utvecklingsarbete inom de nordiska samarbetsorganisationerna på musikens område.

Förbundets 25 000 medlemmar är organiserade i 477 lokalavdelningar. En lokalavdelning kan vara en elevförening vid en musik- och kulturskola, eller en förening bestående av medlemmarna i en orkester, kör, dansgrupp eller annan grupp med musikalisk anknytning. Huvuddelen av RUM:s medlemmar är i åldrarna 7-25 år och ca 65 procent av RUM:s medlemmarna är flickor. Medlemmarnas ålderssammansättning kvalificerar därmed RUM för bidrag som ungdomsorganisation. Ungdomsstyrelsens bidrag 2007 uppgick till 5 875 tkr, varav drygt 3,6 miljoner utgjordes av överskottsmedel från Svenska Spel. 2008 uppgår det totala bidraget till knappt 7,1 Mkr. Bidraget baseras på medlemsantal och verksamma lokalavdelningar 2006 och bidragsökningen förklaras av att dessa hade ökat.

RUM sökte även bidrag som central amatörkulturorganisation 2007, men denna ansökan avslogs med hänvisning till verksamhetsbidraget från Ungdomsstyrelsen.

RUM är en av grundarna av studieförbundet KULTURENS bildningsverksamhet som samarbetar med Sensus

Riksföreningen för folkmusik och dans (RFoD)

Riksföreningen för Folkmusik och Dans bildades 1981 och är en partipolitiskt obunden ideell förening för folkmusik, världsmusik och dans med rötter i Sverige och i andra kulturer. Medlemmar i RFoD är både föreningar och enskilda individer, amatörer och professionella. De ca 120 medlemsföreningarna är arrangörer, dans- och folkmusikhus/-caféer, musikgrupper, dansgrupper och spelmannslag och har i sin tur drygt 15 000 medlemmar. Dessutom finns ca 450 enskilda medlemmar.

RFoD är som framgått en sammanslutning både av arrangörer och utövande amatörer. Man spelar också en övergripande roll för sin genre, som saknar professionella institutioner. Bland utövarna finns också deltidspensionella, framför allt musiker. Utvecklingen går mot en allt större mångfald i verksamheten med musik och dans från hela världen.

RFoD:s huvudmål är:

- att använda, utveckla och sprida folkmusik, världsmusik och folkdans.
- att genom musiken och dansen ge kunskap historiskt, socialt och politiskt som grund för förståelse av dagens samhälle.
- att främja umgängesformer där folkmusik och dans är medel för glädje och gemenskap för människor oavsett ålder, kön eller samhällsställning.
- att frigöra folkmusiken och folkdansen från en konservativ kultursyn.

Detta sker genom

:

- att främja och stödja medlemmars möjligheter att verka som artister, pedagoger och forskare.
- att aktivt stödja verksamheter som danshus, musikkaféer, kurser och seminarier.
- att agera i kulturpolitiska frågor, bl.a. för ett större samhällsstöd till folkmusik, världsmusik och dans, både till professionella och amatörer.
- att stödja pedagogik som utvecklar eget skapande i musik, sång, dans och lek.
- att verka för att folkmusik, dans, sång och lek finns på daghem och skolor samt inom lärarutbildningar.

- att främja muntligt berättande, både nyskapande och traditionellt

RFoD:s bidrag som central amatörorganisation var 680 tkr år 2007. Därtill erhöll man som central arrangörsorganisation 625 tkr. RFoD fördelar arrangörsbidrag till sina medlemsföreningar på uppdrag av Kulturrådet, år 2007 uppgick detta bidrag till 1 150 tkr. I avtal med Rikskonserter driver RFoD verksamheten i Stallet folk- och världsmusik på Stallgatan i Stockholm och har där också kansli lokaler. För Stallet har man ca 1,5 tjänst, sammanlagt arbetar 4-5 personer centralt för RFoD, delvis tack vare olika projektstöd. Verksamheten på Stallet fick år 2007 550 tkr i stöd av Kulturrådet. Till Stallet bidrar också Stockholms stad och landsting.

RFoD:s tidskrift *Folkmusik & Dans* ges ut med 6 nr/år och är en medlemstidning som lägger stor vikt vid fördjupande artiklar om genren och spegling av kulturpolitiken. Den har också ett mindre antal prenumeranter.

Svenska Missionskyrkans Musikkårer (SMM)

SMM är Missionskyrkans organ för att främja Missionskyrkans musikkårens arbete och verka för att nya kårer bildas. SMM som organisation vill också erbjuda stöd och inspiration till varje enskild medlem och ledare. Till SMM hör dock inte enbart Missionskyrkans kårer, utan också några från Svenska Alliansmissionen. Man har även ett kontinuerligt samarbete med andra näraliggande organisationer som Frälsningsarmén,

SMM erhåller 2007 80 tkr som central amatörorganisation. Ett 60-tal kårer är anslutna utan någon mellanliggande distriktorganisation och antalet medlemmar är ca 1 200. Ungefär en tredjedel av dessa är barn och ungdomar och man har ett tiotal elevorkestrar.

Statsbidraget används i huvudsak till kursverksamheten. Denna koncentreras till SMM:s sommarmusikskolor som i hög grad vänder sig till ungdom. Man arrangerar en kursdag i samband med årsmötet, dirigentutbildning och nationella ungdomsorkestrar. SMM:s gemensamma verksamhet under 2006 präglades framför allt av Blåsarträffen, ungdomsbrass och sommarmusikskolor.

Svenska Missionskyrkans Sångarförbund (SMS)

Svenska Missionskyrkans Sångarförbund, SMS, arbetar för att stimulera och utveckla sång- och musiklivet inom Svenska Missionskyrkan. Statsbidraget som central amatörorganisation 2007 är 250 tkr. Kansli finns i Missionskyrkans lokaler i Stockholm.

SMS har en kursverksamhet där man varje år anordnar höst- och vårkurser för sångare och körledare samt periodiskt återkommande större musikfester. Det görs också mer nischade kurser som sångskrivarkurser, seniorrsångkurser och gospelkurser. Man bistår samfundet med att arrangera en stor konferenskör i samband med den årliga Kyrkokonferensen.

Även större symposier med internationella föreläsare genomförs, t.ex. "Psalmer som kommunikation i välfärdens samhälle" i mars 2006. SMS har tillsammans med Missionskyrkan och studieförbundet Bilda utarbetat en musikledarutbildning för ideella ledare för att verka för kompetenshöjning och rekrytering av nya musikledare.

Sedan 2003 har SMS individuella medlemmar vid sidan av medlemmarna i de anslutna körerna inom Missionskyrkan. Det totala medlemsantalet är ca 18 300 i drygt 800 grupper. En del av SMS arrangemang görs i samarbetar med Svenska Baptisternas Sångarförbund (SBS).

Svenska Baptisternas Sångarförbund (SBS)

Svenska Baptisternas Sångarförbund representera inte bara körverksamhet utan hela musiklivet inom Svenska Baptistsamfundet. Förbundets arbete består i hög grad av styrelsens ideella insatser. SBS hade tidigare bidrag som central amatörorganisation men inte längre. Medlemmarna är ca 4 000, verksamma både i körer och ett mindre antal instrumentalensembler. Därtill ett litet antal individuella medlemmar och medverkande i projektkörer.

Sveriges Dragspelares Riksförbund (SDR)

Sveriges Dragspelares Riksförbund är en förening för Dragspelare och Dragspelsvänner med över 3 000 medlemmar, som enligt egen uppgift är spridda över hela världen. Medlemsantalet är i realiteten större eftersom SDR av principiella skäl endast godtar individuellt medlemskap, men accepterar att t ex endast ordföranden i en lokal dragspelsklubb är formell medlem. Ett litet antal professionella dragspelare finns också bland medlemmarna och ses som en viktig tillgång som lärare och inspiratörer. 2007 erhöll förbundet som central amatörorganisation 30 tkr.

SDR:s målsättning är att främja, utveckla och samordna svensk dragspelsmusik genom att sammansluta dragspelare, dragspelsklubbar, -orkestrar och -föreningar.

Konkret sker detta genom att stödja och utveckla utbildningen av dragspelslärare och ledare och initiera nödvändig kursverksamhet i egen regi eller i samarbete med studieförbund. Sedan en omorganisation 1997 har denna inriktning blivit allt viktigare i verksamheten och man satsar nu tydligare på att främja dragspelskunnandet genom att stimulera utbildning och nå ut till ungdomen. Regionala ombud, som huvudsakligen arbetar ideellt, i nio regioner har här en viktig roll. Förbundets centrala kursverksamhet arrangeras i huvudsak av de regionala ombuden.

Dans

Svenska Folkdansringen

Svenska Folkdansringen, (Folkdansringen), bildad 1920, har 362 föreningar spridda över hela landet. 18 103 medlemmar (varav 3 288 barn och unga mellan 1-25 år) bedriver en verksamhet som omfattar hela den folkliga kulturen, dock med tonvikten lagd på dans, musik och byggedräkter. Föreningarna aktiverar inte bara egna medlemmar utan bedriver också en omfattande utåtriktad verksamhet på kurser, uppvisningar och festivaler. Folkdansringen arbetar aktivt för att främja lika rättigheter och möjligheter för alla oberoende av kön, ålder, utbildning, sexuell läggning, funktionshinder eller bakgrund i övrigt.

Folkdansringen har verksamhet i alla åldrar. Förutsättningen för Folkdansringens arbete är äldre generationer sprider sin kunskap om sin och sina förfäders kultur vidare till de yngre generationerna på ett naturligt sätt. Detta sker genom att generationerna umgås naturligt i

vardagen, i dansövningar, studiecirklar, resor eller andra arrangemang som organisationen ordnar.

Folkdansringen fick t o m 1996 bidrag som ungdomsorganisation men detta upphörde p g a minskningen av medlemmar i åldersgruppen 7-25 år. Trots sin särskilda satsning på barn och ungdom har man ändå fattat det principiellt viktiga beslutet att inte bilda någon särskild ungdomssektion utan hävdar värdet av möten mellan generationer i organisationens verksamhet. Som central amatörkulturorganisation erhöll man 2007 530 tkr.

Folkdansringen ansvarar för Zornmärket, ett uppskattat spelmansmärke som utdelas till förtjänta spelmän. Genom uppspelningar för detta märke, som sker varje år, stimuleras spelmännen att bevara en genuin folklig tradition. Den spelman som tilldelas Zornmärket i silver får också rätten att kalla sig riksspelman.

Genom att lära ut bygdedräktens historia, dess sociala funktion och hur den burits vid olika tillfällen i gången tids historia, skapas förståelse för bygdedräkten som sådan, men också att dräkten har betytt mycket för en bygds sammanhållning och sockengemenskap. En fortlopande forskning pågår för att dokumentera det folkliga dräktskicket i olika delar av landet.

Folkdansringens barn- och ungdomssektion driver stipendiatutbildning för att få ungdomar intresserade av att arbeta på ideell basis som funktionär/ledare. På det viset får organisationen ca 20 nya unga utbildade ledare/funktionärer per år. Sektionen arrangerar i regel två ledarkurser per år och minst ett läger per år och en danstävling (Kapplek) för ungdomar vartannat år.

Verksamheten VI-KAN syftar till att öka förståelsen och engagemanget för handikappfrågor inom Folkdansringen. I dag finns ett 15-tal grupper igång i Folkdansringens regi, framför allt i södra Sverige. En grupp i Alvesta har en omfattande verksamhet i ortens särskola

Forskning, uppteckning och utbildning bedrivs inom Folkdansringens verksamhetsområden. Det har resulterat i ett omfattande utbildningsmaterial och ett flertal böcker. Material har getts ut såväl på Folkdansringens eget förlag, som i samarbete med andra förlag och institutioner.

Folkdansringen och medlemsföreningarna samarrangerar många aktiviteter med andra amatörkulturorganisationer och med invandrarföreningar för att nå fler och nya målgrupper. Folkdansringen är medlem i flera olika internationella organisationer, både inom och utanför Norden.

Folkdansringen ger ut tidskriften Hembygd med 4 nr/år. Den är både medlemsblad och allmän tidskrift.

Teater/Scenkonst

Amatörteaterns Riksförbund (ATR)

Amatörteaterns Riksförbund bildades 1977 som central organisation för amatörteatern i landet. Ca 10 000 medlemmar finns i ATR direkt eller via lokala föreningar. 200 lokala föreningar är idag medlemmar, verksamma inom 16 distrikt. ATR är också öppet för cent-

ralt medlemskap av andra riksorganisationer i ambitionen att samla all svensk amatörteater.

ATR har i sitt manusbibliotek en unik samling manuskript med över 5 000 pjäser, varav en stor del inte går att få tag på någon annanstans, och biblioteket växer kontinuerligt. Till detta kommer pjäser på originalspråk och äldre folkpjäser – ytterligare ca 2 000 pjäser. ATR kan inom ramen för sitt ordinarie bidragsutrymme inte bevara och utveckla biblioteket i den utsträckning som det av både kulturhistoriska och andra skäl är värt. En utvecklingstanke är att öka tillgängligheten genom digitalisering, nytt katalogsystem och bättre information. Diskussioner har därför förts med Kulturrådet om särskilt stöd för manusbiblioteket.

ATR har avtal om uppföranderätt för all amatörteater i landet med dels Sveriges Dramatikerförbund, dels Nordiska Teaterförläggarföreningen. Enskilda grupper – också utanför ATR - avtalar med ATR om rättigheter. Årligen upprättas drygt 500 uppföranderättskontrakt och under 2004-2005 förmedlades drygt 5 miljoner kr till dramatiker och förlag. ATR subventionerar uppföranderätten för sina medlemsföreningar.

Amatörteatergrupper har under redovisningsperioden 2004-2005 spelat 6 418 föreställningar inför en publik på 693 899, men dessa siffror gäller endast produktioner vars rättigheter har förmedlats via ATR:s förlag. Amatörteatern spelar även egenskapat material, klassiker, revy, sommarspel o s v. Bara sommarspelen uppskattas ha en publik på ca 200 000 om året.

ATR anordnar varje år ett tjugotal kurser samt seminarier och konferenser på central nivå och ATR:s distrikt arrangerar minst lika många kurser på regional nivå. Kurserna vänder sig främst till barnteater- och teaterledare samt till dem som är intresserade av regi, scenografi, mask och smink. Kurserna är öppna för alla men medlemmar har rabatt och förtur. 200 personer deltar på ATR:s rikskurser varje år.

Bidraget som central amatörkulturorganisation var 2007 2 700 tkr. ATR får även organisationsstöd från Ungdomsstyrelsen, 2007 1 985 tkr, varav 1 222 utgjorde överskottsmedel från Svenska Spel. Eftersom medlemstalet i åldersgruppen 7-25 minskade kraftigt från 2005 till 2006 (ca 2 230) har bidraget från Ungdomsstyrelsen också minskat i motsvarande grad till totalt 1 409 tkr 2008. Till viss del beror det minskade medlemsantalet på Ungdomsstyrelsens sätt att enbart räkna de ungdomar som är organiserade i en lokalförening där de betalar medlemsavgift eller på något sätt intygar sitt medlemskap som bidragsgrundande. Alla ATR:s föreningar har inte hunnit anpassa sig till Ungdomsstyrelsens bidragsregler vilket gör att många engagerade ungdomar i föreningarna inte syns i statistiken.

ATR ger ut tidskriften *Teaterforum* med 6 nr/år som både medlems- och allmän kulturtidskrift.

ATR-festivalen är en stor central festival som arrangeras vartannat år med 10-15 medverkande grupper, både svenska och utländska. Dessutom genomförs ett femtontal regionala festivaler.

ATR arrangerar en höstmässa med namnet TeaterForum på olika platser i landet vartannat år.

Lokalrevyer i Sverige (LIS)

Riksförbundet Lokalrevyer i Sverige startades 1980 och är ett ideellt, partipolitiskt och religiöst obundet förbund med syfte att främja revykonstens utveckling och värna om dess plats som kulturellt inslag i svenskt samhällsliv. Som medlemmar antas både föreningar och företag med inriktning mot revy och teaterproduktion. Dessutom enskilda personer som inte är medlemmar i eller aktiva i sådan föreningar/företag. LIS består 2007 av cirka 200 medlemmar varav ca 150 revygrupper, totalt ca 8 000 personer.

Årets händelse inom LIS är den årliga *Revyrixdan*, revyfolkets årsmöte. På Rixdan träffas revyfolk från hela landet under 3-4 dagar för bl a den årliga rixdagsdebatten. Under dessa dagar anordnas också seminarier, clinics, utställningar av teatermaterial m m.

Lokalrevyer i Sverige erhöll 300 tkr som central amatörkulturorganisation 2007.

Sveriges Arbetarteaterförbund (ATF)

Sveriges Arbetarteaterförbund är ett förbund som använder ”teatern som vapen”. ATF arbetar för arbetarrörelsens värderingar - solidaritet, människors lika värde och rättvisa.

Med 2 630 medlemmar i 40 anslutna grupper fick ATF som central amatörorganisation 600 tkr 2007. Centrala medlemmar i ATF är SSU och Unga Örnar. ATF är i sin tur medlem i ABF.

Sedan 2000 är ATF en av huvudmännen för Hällefors folkhögskola där det finns scenografi- och teaterpedagoglinjer. Skolan är förbundets stora tillgång och planer finns för flera utbildningslinjer.

Viss kursverksamhet inom ATF har de senaste åren skett i samverkan med ATR. Bland ATF:s grupper är ett drygt tiotal anslutna också till ATR.

Sverigefinska Riksförbundet/Amatörteaterförbundet (SFAT)

SFAT är en intresseorganisation för Sverigefinska amatörteatergrupper och som sådan hjälper man medlemsgrupperna med texter, regissörer och utbildning, liksom med utveckling och kursverksamhet. SFAT består av 21 medlemsgrupper.

SFAT erhöll 2007 600 tkr som central amatörorganisation. SFAT är ingen egen juridisk person men har egen ekonomisk redovisning inom Sverigefinska Riksförbundet.

SAR – Svenskt Amatörteaterråd

Amatörteatrarnas Riksförbund, Sveriges Arbetarteaterförbund och Sverigefinska Amatörteaterförbundet bildar tillsammans paraplyorganisationen SAR som har till uppgift att hantera nordiska och internationella frågor inom verksamhetsområdet, t.ex. gästspel, festivaler och nordiskt utbyte. SAR är representant i Nordiskt Amatörteaterråd (NAR) och North European Amateur Theatre Association (NEATA).

Amatörteaterns internationella kontakter via svenskt Amatörteaterråd, handläggs i huvudsak av ATR.

Spel

Sveriges Roll- och Konfliktspelsförbund (SVEROK)

Sveriges roll- och konfliktspelsförbund bildades 1988 och är en organisation för spelföreningar av olika slag. Rollspel, brädspel, figurspel, levande rollspel (lajv), kortspel och datorspel är de huvudsakliga verksamheterna. Med syfte att spela spel och ha roligt tillsammans engageras ungdomar och spelintresserade över hela landet.

SVEROK finns åtta geografiskt baserade distrikt. De styrs av en styrelse som väljs en gång per år av föreningarna inom distriktet.

Förbundets huvudsakliga verksamhet sker i föreningarna. Förbundets och distriktens uppgift är att underlätta föreningarnas verksamhet. I dagsläget (2007) har SVEROK över 1 500 föreningar med 72 000 föreningsmedlemmar och är en av Sveriges största ungdomsorganisationer.

SVEROK och har kraftigt ökat sitt medlemsantal under 2000-talet. Det är dock stor omsättning på medlemsföreningar inom SVEROK. Enligt förbundet startas det varje vardag en ny förening, samtidigt som det försvinner en ungefär var tredje dag.

SVEROK får bidrag av Ungdomsstyrelsen. 2007 uppgick detta till totalt 15 719 tkr, inkl 9 673 tkr från Svenska Spels överskott. Bidraget för 2008 är på totalt 15 733 tkr. Antalet redovisade medlemmar 2005 och 2006 (som är bidragsgrundande för nämnda bidragsår) visar med drygt 62 000 medlemmar dock på en betydande minskning i jämförelse med siffrorna för 2004, då man redovisade mer än 85 000. Motsvarande minskning finns i antalet medlemsföreningar.

Film och Fotografi

Riksförbundet svensk Fotografi (RSF)

Riksförbundet svensk Fotografi är en ideell och opolitisk sammanslutning av fotoklubbar och enskilda medlemmar i Sverige. Målsättningen är att verka för fotografins utveckling och att tillvarata medlemmarnas intressen i fotografiska frågor.

Förbundet är indelat i åtta distrikt med egna styrelser. Distrikten arrangerar kurser, tävlingar och distriktsstämmor. De hjälper också nya fotointresserade att komma i kontakt med lämplig klubb

RSF har 200 medlemsföreningar med ca 12 000 medlemmar. Dessutom finns enskilda medlemmar. Bland medlemmarna finns ett mindre antal yrkesfotografer, t ex industrifotografer som i fotoklubbar får möjlighet att utveckla en konstnärlig sida.

Verksamhetsbidraget som central amatöroorganisation var 2007 215 tkr.

En stor del av den centrala verksamheten består av produktion och distribution av utställningar i form av diabilder eller papperskopior med tillhörande ljudband eller CD-skivor. Fotoprogrammen hyrs ut till klubbarna.

Riksförbundet Svensk Fotografi samarbetar på det internationella planet med flera fotoorganisationer världen runt.

Sveriges Film- och Videoförbund (SFV)

Sveriges Film- och Videoförbund är en ideell organisation för landets alla icke professionella filmare. SFV:s uppgift är att främja icke-kommersiell film och video, vilket sker bl a genom kursverksamhet och den årligen anordnade SFV-festivalen. SFV har avtal med STIM som gör att medlemmar slipper betala individuella ersättningar dit.

SFV är en av de minsta amatöroorganisationerna med ca 800 medlemmar, antingen direktanslutna till förbundet eller som medlemmar i 15-talet anslutna föreningar.

Bidraget från Kulturrådet var 2007 94 tkr. SFV erhöll tidigare bidrag från SFI främst för att anordna årliga festivaler, men detta upphörde när SFI endast skulle stödja professionell verksamhet. SFV fördes då över till de centrala amatöroorganisationerna, även om man representerar en genre som för övrigt inte ligger inom Kulturrådets ansvarsområde.

SFV anordnar film- och videokurser och har ett videoarkiv med filmer från de senaste 50 åren. Varje år arrangeras landets stora filmfestival för alla icke-professionella filmer: SFV-festivalen. I samband med festivalen arrangeras också en minutfilmtävling. Flera bidrag vid festivalerna har visats i bredare sammanhang, t ex i TV, och flera unga filmare som framträtt i SFV:s festival och tävlingar har senare gjort yrkeskarriärer inom filmen.

SFV är medlem i det internationella amatörfilmförbundet UNICA som arrangerar "världsmästerskapet" för amatörfilmare varje år.

Arrangörsföreningar

Kontakt nätet - riksorganisation för ideella kulturföreningar

Kontakt nätet är en riksorganisation för ideella kulturföreningar och har medlemsföreningar spridda över hela landet. Kontakt nätet består av en riksnivå och en regional nivå. Riksnivån svarar för den övergripande verksamheten med kurser, seminarier, turnéverksamhet, medlemstidningen och annan information medan regionerna svarar för i första hand erfarenhets- och kunskapsutbyte.

Många av medlemsföreningarna arrangerar konserter, teaterföreställningar och filmvisningar, andra ser till att medlemmarna har någonstans att repa, fika eller framkalla film.

Kontakt nätet hjälper till med kontakter och erfarenhetsutbyte mellan föreningarna, med kurser i föreningskunskap, ljud- och ljus teknik, marknadsföring och annat matnyttigt. Kontakt nätet möjliggör också för medlemsföreningarna att boka turnerande artister till subventionerat pris. I servicen till medlemsföreningarna ingår därtill tidningen *kombi* vars målsättning bl. a är att hålla medlemmarna à jour med Kontakt nätetsföreningarnas verksamhet i synnerhet och det svenska kulturlivet i allmänhet.

Kontakt nätets medlemstal, både medlemsföreningar och enskilda medlemmar, sjunker sedan några år stadigt, vilket ger utslag i bidragstilldelningen från Ungdomsstyrelsen. Från 9 801 medlemmar i åldersgruppen 7-25 år (av totalt 16 000) i 121 föreningar 2004, till 4 543 (av totalt 7 353) i 79 föreningar 2006. Enligt förbundets ledning är dock denna minskning inte reell, utan kopplad till de starkare redovisningskrav som ställs på organisationerna för att stävja det tidigare utbredda fusket med medlemsredovisning, bland annat inom några av de politiska ungdomsförbunden. Bl a måste personuppgifter för varje medlem numera redovisas, vilket gör att allt fler vägrar att uppges dessa.

Kontakt nätets bidrag från Ungdomsstyrelsen uppgår till totalt 2 384 tkr 2008, varav 1 562 tkr överskottsmedel från Svenska Spel.

Musik- och Kulturföreningarnas Samarbetsorganisation (MoKS)

MoKS är en samarbetsorganisation för ideella musik- och kulturföreningar. MoKS har fem distrikt och över hundra medlemsföreningar. MoKS är en arrangörssammanslutning som får stöd från Ungdomsstyrelsen som ungdomsorganisation och dessutom arrangörsbidrag från kulturrådet. MoKS är en av Studieförbundet nitton medlemsorganisationer och mycket av verksamheten, speciellt när det gäller utbildningar, sker i samarbete med Studieförbundet.

MoKS:s definition av kultur är bred och medlemmarna bedriver verksamhet inom musik (arrangörer av festivaler, enstaka spelningar, klubbkvällar, replokalsföreningar osv), teater och annan scenkonst, olika former av dans, film, ord, internettidningar etc. Tidigare dominerade föreningar med inriktning på olika former av musik men detta börjar sakta men säkert förändras.

MoKS har över 100 medlemsföreningar med olika inriktning från Ystad i söder till Luleå i norr. Medlemsföreningarna får möjlighet att träffa varandra på riksnivå en gång om året, vartannat år är det årsmöte och vartannat Riksforum. Förutom de rikstäckande träffarna så träffas föreningarna inom MoKS olika distrikt två gånger varje år, dels vid distriktsårsmöte och dels vid höstträffen.

Registrator
Integrations- och jämställdhetsdepartementet
103 33 Stockholm

Amatörkulturens samrådsgrupp, ax, avger härmed yttrande över slutbetänkande från utredningen om den statliga folkrörelsepolitiken i framtiden: **Rörelser i tiden (SOU 2007:66)**

Amatörkulturen har över 750 000 organiserade medlemmar och många gånger fler aktiva utövare och publik. Enbart hembygdsrörelsens aktiviteter har årligen över 3 miljoner deltagare. Aderton av de största amatörkulturorganisationerna är organiserade i Amatörkulturens samrådsgrupp, ax.

Vi har med förvåning tvingats konstatera att ax inte valts att bli remissinstans. Vi avger ändå ett svar och vill samtidigt poängtera vikten av att den stora amatörkulturrörelsen etableras som en självklar del av folkrörelsepolitiken.

ax ställer sig i huvudsak bakom utredarens förslag.

ax vill betona vikten av att den stora amatörkulturrörelsen blir representerad i regeringskansliets fortsatta folkrörelsearbete, liksom i en kommande delegation för kontinuerligt samråd med den ideella sektorn. ax vill tydligt markera att studieförbund och folkbildning har en viktig roll för amatörkulturen. Men amatörkultur är inte ett centralt inslag i folkbildningsorganisationernas ideologi. Trots stor verksamhet med amatörkultur kan företrädare för folkbildning inte ersätta direktrepresentation från amatörkulturutövarna själva.

Folkrörelseutredningen rör sig på ett övergripande principiellt plan. Det är trots detta märkligt att den ägnar så lite uppmärksamhet åt kulturområdet som är ett av de uttalade områden som omnämns i direktiven. Utredningen har av någon anledning negligerat kulturfrågorna. På sidan 33 och i direktiven framgår att kulturpolitiken omfattar föreningsverksamhet. Enligt utredningen bedrivs 45 % av det ideella arbetet i Sverige inom området kultur och rekreation. Men utredningens användning av begreppet kultur handlar oftare om kultur i bemärkelsen värderingspaket. Föreningarnas och folkrörelsernas centrala värde är som bärare av åsikter och därmed förstärkare av demokratin. Man tycks bortse från att kulturverksamheter som på ett ställe kategoriseras som självförverkligande också har en stark relevans för demokratin. Samtidigt underskattas folkrörelsernas betydelse för andra samhällsfunktioner än demokrati och social service / sociala tjänster. Många av de stora kulturverksamheterna faller utanför den teoriapparat som utredningen skapar. Följdriktigt analyseras inte heller kulturbidragen genomgång som görs i kapitel 5.2. Uppräkningen på sidan 118 har utelämnat kultur liksom bilaga 3 där man avrapporterar myndigheternas bidragsvillkor m m.

Vår slutsats är att en särskild genomlysning behövs av det frivilliga kulturarbetets olika former och dess betydelse för samhället. ax har i många sammanhang framfört vikten av att statens ansvar för amatörkultur förtydligas och att sektorns hemmahörighet klarläggs. Amatörkultur faller mellan stolarna för politikområdena kultur, folkbildning, ungdomar, folkrörelser. ax anser att en särskild utredning skall belysa amatörkulturens och det egna skapandets villkor och att den föreslår var det politiska ansvaret och myndighetsansvaret skall finnas. Folkrörelseutredningen har bortsett från frågans komplexitet och utelämnat kulturområdet från sina analyser. Amatörkultur och frivilligarbetet inom kulturområdet är en viktig del av Folkrörelsesverige. Just nu hoppas vi inom ax att Kultur-

utredningen skall ta upp ämnet i sitt arbete. Det finns dock ingen anledning att invänta denna utredning för att erkänna betydelsen av kulturfrågornas legitima plats inom folkrörelsepolitiken.

Utredningens analyser blir bristfälliga när man delar upp verksamhet i tre kategorier – röst – service (till medlemmar och andra) – tjänster. Viktiga roller som t ex kulturarvsbevarande och levandegörande faller utanför. Kulturens stora roll för samhällets kontinuitet – för gemenskaps- och identitetskapande – är något mer än det som ryms i begreppet service.

ax anser att det är av mycket stor vikt att en analys av kulturområdet görs i linje med den analys som refereras av utredningen och som gjorts av utredningen SOU 1993:82, Frivilligt socialt arbete – Kartläggning och kunskapsöversikt. Den uppdelning av organisationernas roller så som *avantgarde*, *komplement*, *alternativ* respektive *ersättning* har likheter med de roller som frivilligorganisationerna spelar inom kulturområdet. Det frivilliga kulturarbetets värde för demokratin är stor och underskattat. Kulturorganisationerna ger service som är värdefull för både medlemmar och icke medlemmar. Men kulturorganisationerna producerar också något mer än service – lång och kortsiktigt värdefull allmännytta som bättre kan beskrivas med begreppen som används av socialstyrelsen. ax anser att en särskild begreppsapparat behöver utvecklas som fångar kulturområdets betydelse och komplexitet på ett sätt som är begripligt för allmänheten, politiker, tjänstemän, och utövare.

Folkrörelseutredningen skiljer på ett konstruktivt sätt mellan folkrörelsernas sektorsroll och deras roll som folkrörelser. ax hoppas att amatörkulturen skall bli en fullvärdig del av folkrörelsepolitiken i samband med den fortsatta behandlingen av föreliggande utredning.

Nedan diskuteras kortfattat ax synpunkter på utredningens förslag:

Samordning av folkrörelsepolitiken

ax stöder förslaget om inrättande av en delegation för samråd och begär att amatörkulturens egna företrädare skall bli representerade i denna. ax instämmer också i utredningens förslag om förändringar av den interdepartementala arbetsgruppens uppgifter.

Utformningen av bidragssystemet

ax stöder utredningens förslag till principer för styrningen av bidrag till ideella organisationer. Vi vill dock anföra avvikande mening om att det skall finnas mätbara mål för alla bidrag med undantag för organisationsbidrag. Det är ofta svårt att mäta verksamhetens värde och kravet på mätbara mål kan förskjuta fokus från kulturellt viktiga mål inom kulturbidragsgivningen. Kravet på mätbara mål bör enligt ax därför tonas ner.

ax instämmer med utredarens slutsats att de olika bidragssystemen ska se olika ut och anpassas efter de olika sektorernas behov.

Principer för villkor för statsbidrag

ax instämmer med utredningens förslag till principer för villkor för statsbidrag.

Principer för redovisning och återrapportering

Utredningen har dock otillräckligt uppmärksammat de ökade krav som bidragsgivande myndigheter ställer på det ideella föreningslivet. Om kraven på återrapportering och utvärdering ökar är det nödvändigt att föreningarna får resurser till att bekosta den ökade administration som detta leder till och den ökade administration som de senaste årens ökade krav lett till. De ideella organisationernas resurser ska i så stor utsträckning som möjligt användas till de verksamheter som dessa har som ändamål. Vill staten ha bättre återrapportering för sin del av finansieringen måste den också bekosta detta.

Den ideella sektorns finansiering

ax instämmer i förslaget om att medlemsavgifter skall, upp till en viss gräns, berättiga till skatteavdrag. ax delar utredarens synpunkt att folkrörelsernas roll i egenskap av spelplanordnare ska förbli oförändrad.

Utredningen har inte analyserat skattefrågorna närmare. ax anser att de förmåner som finns för idrottsföreningar bör omfatta även annan ideell verksamhet.

ax anser att den problembild som utredningen redovisar, med allt färre ungdomar som deltar i det organiserade föreningslivet, bör uppmärksammas mer än vad som gjorts i utredningen. ax anser exempelvis att verksamheter där ungdomar och vuxna möts bör ges ökat stöd via ungdomspolitik.

Statistisk databas om den ideella sektorn

ax instämmer i utredningens förslag om att Hushållens ideella organisationer skall redovisas som en egen sektor inom nationalräkenskaperna. Det behövs dock statistikansvar både hos SCB och sektorsmyndigheterna. Det är viktigt att principerna för statistikinsamling och redovisning utformas i nära samspel med berörda organisationer.

Forskning

Beträffande utredningens förslag om forskning anser ax att det är betydelsefullt att särskild forskning initieras kring kulturutövandet. Utredningens otydliga relation till kulturfrågor och frånvaron av området i analyserna visar att mer forskning behövs.

ax anser att framtida forskning bör bedrivas i nära samspel med berörda organisationer. Organisationerna bör ha en viktig roll i problemformulering och betraktas som partners till forskarna. Ansvaret att sprida forskningen bör vila på organisationerna som bör ges särskilda resurser för detta. Det är märkligt att organisationerna och de aktiva själva saknas när utredaren räknar upp till vilka forskningen skall spridas. ax anser att forskning utan jämlikt samspel med fältet riskerar att blir meningslös.

Detta remissyttrande har behandlats av Amatörkulturens samrådsgrupps styrelse den 29 januari 2008 och överlämnas härmed till departementet.

Stockholm den 29 januari 2008

Lars Farago
ordförande

Medlemmarna i ax

Amatörteaterns Riksförbund (ATR)
Föreningen För Tidig Musik
Kontakt nätet – riksorganisation för ideella kulturföreningar
KÖRSAM
Lokalrevyer i Sverige
Riksförbundet Unga Musikanter (RUM)
Riksföreningen för Folkmusik och Dans (RFoD)
Svenska Arbetarsångarförbundet (SAS)
Svenska Folkdansringen
Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund

Svenska Missionsförbundets Musikkårer
Sveriges Arbetarteaterförbund (ATF)
Sveriges Hembygdsförbund
Sveriges Kyrkosångsförbund
Sveriges körförbund
Sveriges Orkesterförbund (SOF)
Sveriges Spelmäns Riksförbund (SSR)
UNGiKÖR

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Amatörkulturens samrådsgrupp, **ax**, avger härmed remissvar på slutbetänkande från kommittén för samordning av Mångkulturåret 2006: **Mångfald är framtiden (SOU 2007:50)**

Amatörkulturen har över 750 000 organiserade medlemmar och många gånger fler aktiva utövare och publik. Enbart hembygdsrörelsens aktiviteter har årligen över 3 miljoner deltagare. Aderton av de största amatörkulturorganisationerna är organiserade i Amatörkulturens samrådsgrupp, **ax**.

Amatörkulturlivet och det frivilliga, ideella arbetet i kulturlivet t ex inom ideella musikarrangörsorganisationer har en mycket stor och i mycket liten utsträckning dokumenterad betydelse för kulturlivets mångfald och vitalitet, dess spridning och kvalitet, för dess sociala och konstnärliga kraft och för bevarande och brukande av våra kulturarv.

Amatörkulturlivet och det frivilliga, ideella arbetet i kulturlivet har också en stor betydelse för folkhälsa, miljö samt som resurser för regional och lokal utveckling. Även dessa värden av kulturlivet är alltför lite kända och dokumenterade.

ax lämnar svar på framförallt de delar av betänkandet som direkt berör organisationerna som arbetar med amatörkultur. Medlemmarna i **ax** är direkt berörda av utredningens förslag i avsnitt 4.2.1. Här föreslås en sammanslagning av anslag och omfördelning av dessa. Utredningen föreslår att anslaget till centrala amatörkulturorganisationer minskas med 10 procent.

Efter mycket lång tid har centrala amatörkulturorganisationer fått en anslagshöjning för att kompensera att anslaget inte tidigare uppräknats. Kulturministern har i Riksdagen tydligt deklarerat sin åsikt om att anslagsökningen är för amatörkulturorganisation och klargörande skrivningar gavs även i regleringsbrevet. Kulturrådet har därefter fördelat hela det utökade anslaget till amatörkulturorganisationerna. Nu föreslår en utredning utan att tio procent av hela stödet dvs ca en fjärdedel av den utökning som riksdag och regering beslutade om för ett år sedan skall användas för andra ändamål.

ax delar utredningens åsikt om att anslagen för mångkulturellt arbete och för mångkulturella organisationer skall öka. Det är dock mycket märkligt att denna ökning skall genomföras på bekostnad av amatörkulturorganisationer, funktionshindrade och verksamheter med kultur i arbetslivet.

Beslutet om utökade anslag till centrala amatörkulturorganisationer togs som sagt efter mycket lång tid. Det föregicks av att två utredningar som behandlat folkbildning och amatörkultur påvisat behoven av ökat stöd för att skapa en starkare struktur för amatörkulturutövandet. Se Folkbildning i bryt-

ningstid – en utvärdering av studieförbund och folkhögskolor SOU 2004:30 och Vem får vara med? En belysning av folkbildningens relation till icke deltagarna, SOU 2004:51.

Föreliggande utredning har inte beaktat dessa tidigare utredningar, ja den har överhuvudtaget inte utrett eller diskuterat betydelsen av amatörkulturorganisationer. Motiven till att minska på de utpekade anslagen finns inte redovisade i utredningen.

Utredningen diskuterar många brister hos institutioner vad gäller mångfaldsarbete. För att råda bot på detta föreslås nya anslag till metodutveckling och i vissa fall även ökade anslag till institutioner. Varför bekosta i och för sig viktiga anslagsökningar för mångkulturell verksamhet för kanske de som idag är fattigast med minskade anslag för många som redan tillhör de sprödaste delarna av kulturlivet? Utredningen ger inga svar på detta.

Vi motsätter oss bestämt att det föreslagna ökade stödet till en del ska finansieras genom en minskning av stödet till bl.a. de centrala amatörkulturorganisationerna.

Enligt vårt sätt att se är det således i hög grad kontraproduktivt att ta ifrån de centrala amatörkulturorganisationerna delar av det stöd som hittills utgått om man vill prioritera arbetet med att stärka den etniska och kulturella mångfalden i kulturlivet och stödja den interkulturella dialogen och det internationella utbytet. Man borde i stället överväga att öka stödet till de centrala amatörkulturorganisationerna – inte minst för att dessa organisationer ska kunna bidra än mer till den kulturpolitiska utvecklingsverksamhet som är syftet med Samordnarens förslag.

Amatörkulturorganisationerna har ett stort intresse för utveckling av mångfaldsarbete och kan visa upp många exempel på att man trots obefintliga anslag för internationellt arbete upprätthåller omfattande kontaktnät och genomför verksamheter med utbyten, festivaler, gästspel mm. Flera organisationer har bedrivit aktivt arbete inom landet för att öka dialog och mångfald inom sin verksamhet. Allt detta trots att Kulturrådet idag inte ger stöd för internationellt utbyte till amatörer. Hindren för detta som anförs av Kulturrådet bör enligt **ax** snarast tas bort.

ax föreslår att kulturutredningen får i uppdrag att närmare granska de förslag som lämnats i Mångfald är framtiden. Konsekvenserna för finansiering i enlighet med utredningens förslag bör närmare belysas och amatörkulturfrågorna i stort analyseras. Utredningen bör också ges klara direktiv om att lösa frågan om amatörkulturens hemvist och var ansvaret kulturpolitiskt skall finnas för amatörkulturfrågor.

Detta remissyttrande har behandlats av Amatörkulturens samrådsgrupps styrelse den 4 december 2007 och överlämnas härmed till departementet.

Stockholm den 5 december 2007

Lars Farago
ordförande

Finansdepartementet
103 33 Stockholm

Amatörkulturens samrådsgrupp, ax, avger härmed remissvar på Ansvarskommitténs slutbetänkande: Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft SOU 2007:10

Amatörkulturen har över 750 000 organiserade medlemmar och många gånger fler aktiva utövare och publik. Enbart hembygdsrörelsens aktiviteter hade förra året 3,3 miljoner deltagare. Sjutton av de största amatörkulturorganisationerna är organiserade i Amatörkulturens samrådsgrupp, ax.

ax lämnar svar på framförallt de delar av betänkandet som direkt berör kulturlivet och organisationerna som arbetar med amatörkultur. Den framtida regionala indelningen diskuteras ej i remissvaret.

Amatörkulturlivet och det frivilliga, ideella arbetet i kulturlivet t ex inom ideella musikarrangörsorganisationer har en mycket stor och i mycket liten utsträckning dokumenterad betydelse för kulturlivets mångfald och vitalitet, dess spridning och kvalitet, för dess sociala och konstnärliga kraft och för bevarande och brukande av våra kulturarv.

Amatörkulturlivet och det frivilliga, ideella arbetet i kulturlivet har också en stor betydelse för folkhälsa, miljö samt som resurser för regional och lokal utveckling. Även dessa värden av kulturlivet är alltför lite kända och dokumenterade.

ax instämmer i följande analys på sidan 213:

Ett rikt och levande kulturliv är en förutsättning för hållbar tillväxt genom att det påverkar en regions attraktivitet och genererar arbetstillfällen, men också genom att det kanaliserar människors kreativitet, skapar mötesplatser och stärker lokal och regional identitet. Särskilt film och musik har under senare år utvecklats till internationellt konkurrenskraftiga näringar, delvis genom regionala satsningar.

ax anser att det behövs en nationell kulturpolitik och att staten inte skall överlämna hela kulturpolitiken till lokalt och regionalt beslutsfattande. Det nationella ansvarstagandet för kulturpolitiken bör bl a inkludera stödet till arrangörer, frilansare, amatörorganisationer, mångkulturella organisationer m fl aktörer inom kulturlivet.

Kulturlivets infrastrukturer är sköra. De har byggts upp med stor möda genom ideellt arbete, men är också beroende av den uppmuntran och det stöd som det statliga ansvarstagandet och bidragsgivningen innebär. Ansvarskommitténs slutsatser om kulturlivets regionalisering är otillräckligt underbyggda och det är oklart vilka konsekvenser en förskjutning av ansvaret kan få. Dessa frågor bör närmare belysas av den kulturutredning som tillsattes sommaren 2007.

ax föreslår att kulturutredningen skall närmare och mer detaljerat belysa konsekvenser av regionaliseringen av olika stödformer. Det är viktigt att kulturlivet skall kunna utvecklas likvärdigt i hela landet. Den infrastruktur av nationella organisationer som existerar inom amatörkulturlivet och inom frivilliga delar av kulturlivet är lätta att riva, men svåra att återskapa.

En regionalisering och decentralisering av kulturlivet bör kunna ske både genom att mer ansvar överlämnas till regioner och kommuner, men också genom att mer ansvar överlämnas till kulturlivets organisationer. Denna aspekt är inte utredd och bör också utredas närmare av den nytillsatta kulturutredningen.

Många aktörer är för små och svaga på regional nivå. De har svårt att delta i opinionsbildning och lämna information om sina verksamheter.

ax delar utredningens uppfattning om behov av bättre informationsförsörjning. Frivilligarbetet i kulturlivet är allt för lite belyst i offentlig statistik. Här behövs nya metoder och nya ansvar både regionalt och nationellt för att en rättvisande bild skall skapas av kulturlivet och dess aktörer.

ax instämmer med utredning i vikten av regional utveckling och att kulturlivet har en viktig roll att spela i sådan utveckling. Kultur spelar en stor roll inom integrationspolitik, turism, folkhälsa, för regional identitet och också en viktig roll för många medborgares välbefinnande och livskvalitet.

ax anser att kulturmiljövården bör ges en bredare inriktning än till materiella kulturarv, natur och miljö. De immateriella kulturarven bör uppmärksammas mera och jämföras med andra delar av kulturmiljövården. Våra immateriella kulturarv bör värderas på liknande sätt som byggnader. Men de behöver andra former för bevarande än de som utvecklats för materiella kulturarv och miljö. Hur immateriella kulturarv kan stärkas som levande delar i kulturlivet bör belysas av kulturutredningen. Målet bör vara att Sverige skall i likhet med bl a Norge ratificera Unescokonventionen om immateriella kulturarv.

Sammanfattningsvis är **ax** positiv till bättre statistik och information om kulturlivet förutsatt att amatörkultur och de frivilliga insatserna för ett levande kulturliv blir belysta. **ax** yttrar sig inte över olika modeller för regional indelning. Däremot vill **ax** med stor emfas framhålla värdet av det frivilliga arbetet inom de organisationer som uppbär statsbidrag som amatörorganisationer och som ideella musikarrangörer. Dessa mycket sköra strukturer behöver även fortsättningsvis stärkas genom centrala anslag. Ett decentraliserat ansvarstagande riskerar att slå ut mödosamt uppbyggda infrastrukturer, strukturer som är nödvändig för kulturell mångfald.

Stockholm den 21 september 2007

Lars Farago
ordförande

Kulturdepartementet
Ulrika Lindblad
103 33 Stockholm

Amatörkulturens samrådsgrupp, **ax**, överlämnar härmed yttrande över Barnkulturutredningens slutbetänkande *Tänka framåt, men göra nu – så stärker vi barnkulturen* SOU 2006:45.

Amatörkulturen har över 750 000 organiserade medlemmar och många gånger fler aktiva utövare och publik. Enbart hembygdsrörelsens aktiviteter hade förra året 3,3 miljoner deltagare. Sjutton av de största amatörkulturorganisationerna är organiserade i Amatörkulturens samrådsgrupp, **ax**.

ax är en organisation med små resurser. Arbetet bedrivs i huvudsak ideellt och är avhängigt av att våra styrelseledamöter inte är överbelastade av sina ordinarie verksamheter eller den som åtagit sig en uppgift så som detta remissvar inte insjuknar, så som var fallet när detta yttrande skulle skrivas. Vi är därför mycket tacksamma för att vi fått extra respit med att lämna yttrandet.

Övergripande synpunkter

ax delar den övergripande bild som utredningen ger om att barnkulturen inte alls har den starka ställning som man kan anta utifrån de politiska prioriteringar som uttalats under lång tid och inte heller når så många som är önskvärt. Slump och uppväxtvillkor avgör i alltför hög grad i vilken utsträckning ett barn får uppleva och själv skapa kultur. (sid 13)

När Aktionsgruppen för barnkultur frågat barnen om vad de anser är kultur har de betonat två kriterier: Det ska vara roligt och man vill göra något själv. (sid 221) De unga har också efterlyst mötesplatser. **ax** anser att dessa barnens tankar är mycket viktiga och att utredningen generellt sett i alltför liten utsträckning analyserat barns möjligheter till eget skapande.

ax har i många sammanhang framfört att kultur har lika viktig värden för barn, ungdomar och vuxna som idrott. Vi är därför mycket positiva till denna utredning och utredningens efterlysning av en starkare infrastruktur för barn- och ungdomskulturen. Samhällets ansvarstagande, resurstilldelning och regelsystem har tagit stora hänsyn till idrottsrörelsernas önskemål och behov. **ax** delar utredningens efterlysning av mera resurser till barnkulturen och utredningens strävan att stärka infrastrukturen på området. **ax** stöder förslaget om ett handslag med barnkulturen, men anser att huvuddelen av medlen bör kanaliseras via amatörkulturorganisationer, ungdomsorganisationer och folkbildningen.

Amatörkulturen osynliggjord

Synlighet av barnkultur, av barn och minoriteter är ett återkommande ämne i utredningen. Samtidigt anser **ax** att amatörkulturen osynliggjorts av utredningen. Huvudbetänkandet saknar helt och hållet

en analys av organisationslivet, varken amatörkulturorganisationers eller ungdomsorganisationers betydelse för barns skapande har analyserats. Beskrivningen av studieförbundens roll avspeglas inte heller i de förslag som läggs. Dessa brister i analysen påverkar utredningens slutsatser. Amatörkulturens frivilligorganisationers betydelse idag och deras potentiella framtidsroller har kraftigt underskattats av utredningen. Utredningen har blivit i alltför hög grad den offentliga sektorns utredning och i alltför liten grad, barns, ungdomars och folkrörelser, trots goda ambitioner vad gäller att ta in barns- och ungdomars synpunkter och önskemål.

Utred ansvaret för amatörkultur

I avsnittet 6.14 diskutera utredningen bristen på medel för ungas eget skapande:

Idag saknas ett samlat statligt ansvarstagande för kulturverksamhet som rör sig i gränslandet mellan amatörkultur och professionell kultur. Organisationer som Ung Kultur Möts (UKM) och Amatörteaterns riksförbund (ATR) hamnar mellan olika stödsystem. ...

Aktionsgruppen anser att barn och unga skulle vinna på att en myndighet fick ansvar för amatörkulturen. Att bestämma var detta ansvar ska placeras blir en viktig uppgift för den delegation för barnkultur som vi föreslår ska inrättas. Vi menar att frågan kräver en snabb lösning eftersom det nuvarande systemet hindrar många möjligheter till skapande verksamhet. (sid 130-131)

ax delar utredningens efterlysning av ett tydligt statligt ansvar för amatörkultur och att frågan bör ges en snabb lösning. **ax** har länge framhållit att amatörkultur faller mellan stolarna för politikområdena kultur, folkbildning, ungdomar, folkrörelser. Mot bakgrund i detta har **ax** begärt att en särskild utredning skall belysa amatörkulturens och det egna skapandets villkor och föreslå var det politiska ansvaret och myndighetsansvaret skall finnas. **ax** anser att SOU 2006:45 bortser från frågans komplexitet.

Amatörkultur handlar om både barn, ungdomar och vuxna. I utredningens bilaga presenteras under rubriken *Amatörteater* en av tre teaterorganisationer som erhåller statligt stöd som Central amatörkulturorganisation, Amatörteaterns riksförbund, ATR. Här sägs bl a att ATR har 35000 medlemmar varav 57 % är barn och ungdomar under 25 år, men för att ha rätt till långsiktigt stöd från ungdomsstyrelsen skulle det krävas att andelen var 60 %. Vidare sägs: *ATR vill inte bryta loss ungdomsverksamheten i ett separat förbund, eftersom den generationsövergripande verksamheten har ett egenvärde.* (Bilaga sid 156) I huvudbetänkandet finns ingen analys av generationsövergripande verksamheter och deras betydelse för barn- och ungdomar. **ax** anser att ett beslut om var det politiska ansvaret och myndighetsansvaret skall finna för amatörkultur bör bygga på en analys av värdet av generationsövergripande verksamheter. Analysen bör även ta upp hur kulturarv och identitet förmedlas mellan generationer. Se mer om kulturarv nedan. **ax** anser inte att utredningen gett ett tillräckligt underlag för att utan närmare utredning överlämna frågan att bestämma var ansvaret skall placeras till en kommande delegationen för barnkultur. **ax** kvarstår vid kravet på att en särskild utredning skall göras i överensstämmelse med den förra regeringens folkbildningsproposition 2005/06:192 och uttalanden från flertalet riksdagspartier.

Ett handslag med barnkulturen

ax delar utredningens åsikt om behovet av en kraftfull finansiell förstärkning av barnkulturen. Förslaget om *Ett handslag med barnkulturen 2007-2010* i linje med motsvarande satsning inom idrotten är positivt. Det finns dock stora skillnader mellan utredningens förslag och det som nu pågår inom idrotten.

ax efterlyser ett tydligt erkännande av de kulturella folkrörelsernas verksamhet, både amatörkulturorganisationer och ungdomsorganisationer och dessa aktörers stora potentialer. Ett handslag med barnkulturen bör genomföras i nära samspel med dessa aktörer och studieförbunden. Istället för att lyfta fram dessa organisationer har utredning valt att fördela huvuddelen av de nya medlen via kommunerna. Utredningen anför också att stora neddragningar gjorts i kommunerna under 1990-talet. Det finns en risk att de nya medlen får kompensera neddragningar eller på marginalen

komplettera och utöka befintliga verksamheter. Därmed får barn- och ungdomskulturen inte motsvarande satsning som den inom idrotten.

ax föreslår att 150 miljoner av de föreslagna medlen reserveras till finansiering av nya verksamheter med barn- och ungdomar inom folkrörelser som amatörkulturorganisationer, ungdomsorganisationer och studieförbund.

En nationell barnkulturdelegation

En nationell barnkulturdelegation föreslås under tre år driva barnkulturfrågorna framåt. **ax** är positivt till inrättandet av en barnkulturdelegation. Det är dock av mycket stor vikt att sammansättningen blir sådan att de frivilligorganisationerna och folkrörelserna får en stark röst i delegationens arbete. Både ungdomsorganisationer, studieförbund och amatörkulturorganisationer bör ges plats i delegationen. Delegationens sammansättning bör inte ha sin tyngdpunkt hos myndigheter utan i lika hög grad spegla de folkrörelser och frivilligorganisationer.

Kommunernas och regionernas roll

Aktionsgruppen för barnkultur föreslår att kommunerna ges ett ökat statligt stöd att utveckla sitt arbete för barns och ungas eget skapande och samverkan med det lokala och regionala kulturlivet. För att kommunerna skall ges del av de särskilda medlen krävs en handlingsplan med politiskt förankrade mål och strategier samt samverkan och samordning mellan nämnder, förvaltningar och verksamheter kring barnkulturverksamheten.

Utredningen har inte närmare analyserat vilka resurser som idag används för barnkultur. Enbart kostnaden för musik- och kulturskolor uppgår idag till 1 500 miljoner kr enligt aktuell statistik från SMOK. Kommunerna kan antas anslå medel till barn- och ungdomskultur även inom fritidsverksamhet, bibliotek, allmänskulturell verksamhet och via fritidsgårdar. Någon analys av anslag till kultur inom skolor och förskolor finns inte beräknade.

Fördelning av 200 miljoner till kommunerna ger ett litet tillskott till redan existerande satsningar. Hur dessa 200 miljoner är tänkta att användas är alltför lite förklarad. Så som tidigare anförts anser **ax** att utvecklingsmedel inte i första hand skall fördelas till kommuner. Vi är överens med utredningen om att kommunerna bör använda mera resurser till barn- och ungdomskultur och att övergripande handlingsplaner och bättre samordning är viktigt. Men statliga anslag ger större effekter om de används på andra sätt än att medverka till kommunernas finansiering av verksamheter som de redan bedriver.

Lokaler

ax håller med utredningen om att det finns stora behov av kulturella mötesplatser och att möjligheter till kulturutövande i barnens närmiljö bör förstärkas. **ax** anser dock inte att så mycket som 20 miljoner från ett handslag med barnkulturen skall avsättas till lokaler. Det riskerar att bli ineffektivt att införa en ny stödform som kommer att kräva en ny särskild administration. Det finns redan vägar att stödja lokalbygge och förbättring. **ax** ser gärna att dessa anslag ökas. Vi vill samtidigt betona att det särskilt i storstäderna råder stor brist på bra lokaler. **ax** synpunkter har utförligt redovisats i ett yttrande över SOU 2003:118. Yttrandet kan läsas på www.amatorkultur.nu/document.asp.

Kulturarv – Mångkultur

Barn har rätt till att erövra kulturarv. Utredningen diskuterar detta för nationella minoriteterna Samer, Tornedalsfinnar, Sverigefinnar, Romer och Judar men inte alls för barn med rötter i Sverige eller i andra kulturer. Hembygdsrörelsen, Hemslöjden, Folkdans- och Folkmusikrörelserna, Invandrarnas organisationsliv har enorma potentialer att förmedla kulturarv till barn i former där barn också blir skapande deltagare.

Slöjdcirkus är ett stort projekt som nyligen genomförts av Nämnden för hemslöjdsfrågor, Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund och Studieförbundet Vuxenskolan där ny pedagogik, deltagande och

upplevelser kombinerades för att väcka barns intresse för slöjd. Projektet vidareutvecklas nu genom uppbyggnaden av en organisation med Slöjdklubbar där barn- och ungdomar skall ta demokratiskt ansvar för det intresse som väckts under Slöjdcirkus. Liknande projekt bör genomföras inom andra kulturarvsområden. Körsång, blåsorkestrar, bygde- och sommarspel är också former för levande förvaltning av kulturarv inom framförallt amatörernas frivilligorganisationer. Detta sker i generationsövergripande verksamheter där barn- och ungdomar ges demokratiskt inflytande i lokalföreningar. Möjligheten för amatörkulturorganisationer att verka bland barn och ungdomar har diskuterats ovan och bör utredas när också ansvaret för amatörkultur behandlas.

Amatörkultur och eget skapande bedrivs också inom invandrarorganisationer. Dessa är ofta verk samma avskilt från övriga kulturlivet. Flera amatörkulturorganisationer önskar bedriva mångkulturell verksamhet men har inte haft resurser att utveckla sådan. Det finns goda exempel men erfarenheterna behöver spridas och metoder fördjupas och utvecklas.

ax anser att det behövs mera kunskaper om utvecklingsarbete av amatörkultur och eget skapande, och stöd för utveckling av amatörkultur både bland barn och ungdomar och vuxna. Vi har tidigare anfört vikten av att amatörkulturen blir väl representerad i en kommande Delegation för barnkultur. På initiativ från **ax** har i samverkan med studieförbunden ett arbete påbörjats för tillskapande av en amatörkulturakademi. Syftet är att bidra till kunskaps spridning, kompetensutveckling, information om amatörkulturens betydelse för alla i samhället.

Konsulenter

Utredningen skriver mycket om läns konsulenter och även rikskonsulent för hemslöjd m fl. **ax** delar utredningens positiva syn på att ett utbyggt läns konsulent system kan bli mycket positiv för utvecklingen av barn- och ungdomskultur.

Idag har vi en stor mångfald av konsulentverksamhet. Många konsulenter bedriver ingen eller mycket lite arbete med amatörer. Länskonstnärer inrättades efter kulturpropositionen 1996 för att stödja kulturlivets eldsjälur och i första hand utveckla arbete bland barn, ungdomar och amatörer. Reformen blev begränsad och det inrättades några framförallt tjänster som länsdanskonsulenter och konstkonsulenter. Danskonsulenterna har byggt upp nya utbildningar inom skolväsendet och framförallt arbetat med att sprida den professionella dansen både till vuxna och barn- och ungdomar.

Från amatörorganisationernas sida har det efterlysts samverkan med befintliga konsulenter eller inrättande av fler för främjande av barns och ungdomars eget skapande i samverkan med amatörorganisationer och andra folkrörelser. Det finns exempel på gott samarbete och utmärkt konsulentverksamhet. Men exemplen är för få. Flera amatörkulturorganisationer vill inrätta egna konsulenter. Dessa skulle kunna medverka till att stora outnyttjade kompetensreserver hos amatörkulturorganisationerna kunde användas mera effektivt i samhället. **ax** föreslår att ett särskilt stöd skapas för amatörkulturorganisationer så att dessa kan bedriva egen konsulentverksamhet regionalt och nationellt.

Ge utvecklingsstöd till barn, ungdomar och amatörer – låt kvaliteten avgöra vem som stöds

Utredningen hoppas att den satsning regeringen nu gör för en ökad internationalisering också kommer barnkulturen till del. ... *I dagsläget finns det hinder för kulturutbyte med och för barn och unga som behöver överbryggas. Till exempel söker Amatörteatrarnas Riksförbund (ATR) medel för att under våren 2007 anordna en internationell barn teaterfestival. Idag ligger ansökan på Utbildnings- och kulturdepartementet då ingen myndighet har inom sina direktiv att stödja vare sig festivaler eller internationellt utbyte inom amatörkultur.* (sid 183)

ax anser att utredningen här uppmärksammar en mycket viktig problematik. Amatörkulturen oberoende av om det handlar om barn eller vuxna har svårt att erhålla utvecklingsstöd oberoende av kvaliteten i verksamheten. Enligt **ax** bör kulturrådets stöd inte öronmärkas för enbart yrkesverksamma. Detta gäller inte enbart internationellt kulturutbyte utan flera andra stödformer. Stöd bör

utgå efter verksamhetens kvalitet och inte efter formella kriterier kring yrkesverksamhet. En närmare analys bör göras vilka anslag som bör öppnas upp på detta sätt för barn, ungdomar och vuxna som utöver kultur utan att vara yrkesverksamma.

Stockholm den 12 november 2006

Lars Farago
ordförande **ax** e.u.

Medlemmarna i ax

Amatörteaterns Riksförbund (ATR)
Föreningen För Tidig Musik
Kontakt nätet – riksorganisation för ideella kulturföreningar
KÖRSAM
Riksförbundet Unga Musikanter (RUM)
Riksföreningen för Folkmusik och Dans (RFoD)
Svenska Arbetarsångarförbundet (SAS)
Svenska Folkdansringen
Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund
Svenska Missionsförbundets Musikkårer
Sveriges Arbetarteaterförbund (ATF)
Sveriges Hembygdsförbund
Sveriges Kyrkosångsförbund
Sveriges Körförbund
Sveriges Orkesterförbund (SOF)
Sveriges Spelmäns Riksförbund
UNGiKÖR

Justitiedepartementet
Enheten för demokratiutveckling
Irène Pierazzi

103 33 Stockholm

Yttrande från Amatörkulturens samrådsgrupp, **ax** över utredningen
Allmänna samlingslokaler – demokrati, kultur, utveckling. (SOU 2003:118).

Amatörkulturens samrådsgrupp, ax organiserar de största amatörkulturorganisationerna i Sverige med sammanlagt ca 600.000 aktiva. Dessa är Amatoräteaterns Riksförbund (ATR), Föreningen För Tidig Musik, KÖRSAM, Riksförbundet Svensk Körsång, Riksföreningen för Folkmusik och Dans (RFoD), Svenska Arbetarsångarförbundet (SAS), Svenska Missionsförbundets Musikkåarer, Svenska Ungdomsringen för Bygdekultur, Sveriges Arbetarteaterförbund (ATF), Sveriges Hembygdsförbund, Sveriges Kyrkosångareförbund, Sveriges Orkesterförbund (SOF), Sveriges Schackförbund, Sveriges Spelmäns Riksförbund och Ung i Kör.

Vi tackar för möjligheten att lämna detta yttrande efter att remisstiden formellt gått ut.

ax instämmer i utredningens slutsatser och förslag. Vi ställer oss positiva till målen att samlingslokaler skall tillgodose:

- Föreningslivets behov av lokaler för sin verksamhet och för att förverkliga centrala demokratiska mål i samhället,
- Kulturlivets behov av lokaler både för distribution av kultur och för skapande aktiviteter,
- Spontana behov av lokaler för debatt och fritidssysselsättningar utanför det organiserade föreningslivet.

Utredningen diskuterar det ideella föreningslivets svårigheter att få nya medlemmar, särskilt ungdomar. Bilden i kulturlivet är mångfasetterad. Här finns flera organisationer som växer och vår allmänna bild är att ungdomars intresse för kultur och för att själva utöva kultur ökar. Föreningslivet är här i ett korstryck mellan konkurrensen från ett växande kommersiellt kulturutbud och svårigheter att vara verksamma pga sämre förutsättningar med minskat kommunalt stöd och marginalisering inom studieförbundens verksamhet. **ax** har därför med stor glädje konstaterat att två utredningar uppmärksammat att det finns oklarheter om var det politiska ansvaret finns för amatörkultur och eget skapande. Det är viktigt att slutsatserna i de två utvärderingar av folkbildning som nyligen överlämnats. Se SOU 2004:30 sid 16 respektive SOU 2004:51 sid 101 uppmärksammas även i den fortsatta handläggningen av samlingslokalfrågor i justitiedepartementet. Studieförbunden kan och vill inte representera amatörkulturutövandet i dess fulla bredd. Det är viktigt att amatörkulturområdets erfarenheter och behov beaktas när beslut fattas om bland annat fördelning av stöd. Mot bakgrund i detta föreslår **ax** det i Boverkets samlingslokaldelegation förutom representation från Ungdomsstyrelsen även inkluderas representanter för amatörkultur.

ax anser att utredningen borde djupare analyserat den växande kommersiella aktiviteten inom kulturområdet och hur detta blir en växande konkurrens gentemot föreningslivet. Det finns allt fler aktörer på kulturområdet. Människors intresse för kultur växer och därmed finns det också en växande marknad för att erbjuda tjänster på kulturområdet. Föreningslivet möter därmed allt större konkurrens och är i behov av samhällets stöd för att kunna utvecklas på ett sådant sätt att man kan möta och svara upp mot konkurrensen. Här spelar samlingslokalernas kvalitet en viktig roll. Vi vill slutsatserna som dras i utredningen och de forskningsprojekt som genomförts om samspelet mellan lokalernas utrustning och förutsättningarna för verksamheter med amatörkultur.

Det är som vi ser det viktigt att skilja på kulturlivets och föreningslivet behov även om dessa i mångt och mycket sammanfaller. Under lång tid har samlingslokaler i första hand anpassats till mötes- och konferensbehov. Det är nu dags att lyfta fram kulturverksamheter och skapa bättre möjligheter att använda samlingslokalerna för kulturella ändamål. Detta innebär att lokaler måste få ha en huvudkaraktär. En lokal för folkmusikverksamhet har inte samma karaktär som en teater. Detta innebär inte att det är omöjligt att ordna konserter i en teaterlokal och teaterföreställningar i en danslokal. ax anser att många utredningens undersökningar tenderar att bli för allmänna. De olika kulturella verksamheternas behov och önskemål beaktas i alltför liten grad i de sammanställningar som görs av utredningens undersökningar.

Inventering i kommunerna

Varje kommun föreslås göra i samverkan med föreningslivet, en inventering av befintliga och tänkbara mötesplatser inom kommunen. En sådan inventering bör vara av frivillig karaktär. ax anser det vara viktigt att inventeringar tar hänsyn till lokalernas utrustning och användbarhet för olika kulturella ändamål.

ax vill understryka att det råder stor brist på lokaler i storstäderna och många av de befintliga lokalerna i storstäderna och förorterna är dessutom nergångna och i mycket dåligt skick. Utredaren anser att det i varje lokal miljö bör finnas en samlingslokal som främjar den sociala samvaron. Den lokala miljön kan vara en kommundel eller en stadsdel i de större städerna. Vi instämmer i detta men vill samtidigt återigen betona att lokaler inte ska se ut på samma sätt. Fler lokaler bör ges en egen karaktär. Detta kan göras utan avkall på flexibilitet.

Utredningens forskningsprojekt som redovisas i bilaga 4 kommit fram till liknande slutsatser som ax. Det behövs nya slags lokaler t ex någon typ av 'black box' – lokaler som är tekniskt välutrustade och flexibelt utformade för att passa olika slags kulturaktiviteter.

ax instämmer med det som sägs i avsnittet 9.3.5 *De allmänna samlingslokalerna är inte lika tillgängliga för all.* "Särskilt när ung kultur skall ut på scenen är lokalfrågan ofta ett problem. Trots vårt rika musikliv saknas det på många håll scener där musiker kan spela för en mindre publik. Lokalen passar inte. Den är antingen för stor eller för liten. Den kostar för mycket, har fel akustik eller fel utrustning. Den traditionella tittskåpsteatern passar inte heller alltid för nya kulturuttryck som nycirkus och modern dans. Man kan sammanfatta det hela som att lokalerna finns, men inte miljöerna."

Verksamhetsutveckling

ax är positiv till förslaget om att medel avsätts till verksamhetsutveckling. Många av landets samlingslokaler har stora brister för användning till kulturverksamhet så som musik, teater, dans. Brister handlar om grundläggande utformning så som akustik, golv, rummets flexibilitet med olika möbleringsmöjligheter samt om utrustning för ljud, ljus, mörkläggnings m.m. Det krävs målmedvet-

na satsningar från våra allmänna samlingslokal organisationer och resursförstärkning för att skapa fler ändamålsenliga lokaler för amatör- och övrig kulturverksamhet.

Utredaren vill se ett aktivt mobiliseringsarbete för att ta tillvara den ideella kraft som finns bland människor i bostadsområdena. Ofta är människor aktiva i amatörkulturorganisationer. Det är viktigt att hitta en balans mellan att ge nya uppgifter till organisationslivet och skapa goda förutsättningar för deras verksamhet. **ax** är positiv till en särskild satsning med fokus på mobilisering, i syfte att skapa nya föreningsdrivna samlingslokaler i förorterna. Vi vill gärna se att amatörkulturorganisationer blir en resurs i sammanhanget. Detta förutsätter dock att deras kärnverksamhet inte påverkas negativt utan vinner på en sådan samverkan.

ax instämmer i förslaget om att ett nytt stöd på 10 miljoner kronor inrättas för verksamhetsutveckling.

ax delar inte utredarens förslag om att bidraget skall fördelas av Boverket och att bidraget skall öronmärkas till ungas egen kultur- och mötesverksamhet. Det är viktigt att kulturaspekten förstärks och därför bör bidraget fördelas av kulturdepartementet eller av Kulturrådet. Vi är positiva till att ungas egen verksamhet uppmärksammas men vill komplettera med att utvecklingsarbetet behöver omfatta även amatörkultur och kultur i stort. Det är viktigt att fler verksamheter är åldersintegrerade. Samhället bör i större utsträckning bejaka ungdomars aktiviteter tillsammans med vuxna. Hänsyn bör tas till detta när stödet till verksamhetsutveckling utformas och fördelas. Om

Representation för amatörkultur

ax ser gärna att lokaler i högre grad utformas i samråd med brukarna. **ax** anser att ett stärkande av amatörkulturens infrastrukturer kan ge en grund för ökad samverkan. Amatörkulturen bör även ges plats i Boverkets samlingslokaldelegation. Förutom att Ungdomsstyrelsen ges plats här bör en representant för amatörkultur utses efter samråd med **ax**.

Ökade bidrag

Utredaren föreslår att det statliga stödet till allmänna samlingslokaler ökas från nuvarande nivån på 29 miljoner kronor till 40,5 miljoner kronor samt att bidragen även ökar i framtiden så att bidraget till byggnadstekniska åtgärder och till handikappanpassning ökas från 25 miljoner kronor till 50 miljoner kronor när de ekonomiska förutsättningarna tillåter.

Det nya bidraget till verksamhetsutveckling föreslås bli 10 miljoner kronor.

Bidraget till riksorganisationerna föreslås öka från 4 miljoner kronor till 5,5 miljoner kronor.

ax anser att förslagen om ökade bidrag är positiva. Vi delar inte utredningens prioritering att ett framtida ökat utrymme skall användas till enbart byggnadstekniska åtgärder och handikappanpassning. Det nya bidraget till verksamhetsutveckling bör också kunna ökas när samhällsekonomin tillåter ökat stöd. Värdet av detta bidrag bör snabbt utvärderas.

Med vänliga hälsningar

Stockholm den 1 juni 2004

Lars Farago
ordförande